

परमपिता परमात्मा त्रिमूर्ती शिवभगवानुवाच 'मन्मनाभव'।

अमृतकुंभ

अंतरंग

वर्ष १५, अंक ५. डिसेंबर २०२१ - जानेवारी २०२२

मुखपृष्ठाविषयी

डिसेंबर-जानेवारी म्हणजे दोन वर्षांचा संगम. जुन्याचे जुनेपण सरणार, नावीन्य उदयाला येणार. कालचक्रातील कलियुगाचा अंत आणि सत्ययुगाची पहाट येऊ पाहत आहे. या दोन युगातील संधीकाळास 'पुरुषोत्तम संगमयुग' म्हटले जाते. १९३७ पासून परमात्मा शिवाने आपले दिव्य ज्ञान ब्रह्माबाबांच्या द्वारे प्रकट केले. प्राचीन राजयोग सोपा करून सांगितला. कर्म करताना ईश्वराशी योग कसा साधायचा याचा वस्तुपाठ ब्रह्माबाबांनी सर्वासमोर घालून दिला. अनेक स्वभाव-संस्कारांची पुंजी घेऊन आलेल्या माता-भगिनी आणि बांधव या ज्ञानयज्ञात सर्वार्थाने स्वाहा झाले. या सर्वांना एका प्रेमसूत्रात बांधून ब्रह्माबाबांनी योगयुक्त होण्याची शिकवण दिली. सिंध हैदराबाद येथे सुरू झालेले कार्य आबू पर्वतावर येऊन छान प्रगतीपथाकडे निघाले. हे घडत असताना बाबांनी आपली संपूर्ण आध्यात्मिक उंची गाठली आणि १८ जानेवारी १९६९ रोजी पूर्णत्वाचा बिंदू गाठला.

डिसेंबर महिना आल्यावर या सगळ्या गोष्टी एखाद्या चलचित्राप्रमाणे आपल्या डोळ्यासमोरून सरकू लागतात. हेच मुखपृष्ठाद्वारे मांडले आहे.

फोटो, लेख इत्यादी पाठविण्याचा पत्ता :

संपादक - अमृतकुंभ, द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज्
ए-१०, वर्षा अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी,
कोपरी कॉलनी, ठाणे (पूर्व)-४००६०३
फोन : ०२२-२५३२२२०८
E-mail : info@amrutkumbh.com

१. संपादकीय... साकार बाबांचे अलौकिक नेतृत्व	२
२. विपरीत परिस्थितीत स्वस्थितीचे संतुलन	५
३. लाजाळूचे झाड	६
४. मी अशी घडले	९
५. प्रश्नोत्तरे ब्र.कु. शिवानींसोबत	११
६. शिकण्यासारखं बरंच काही...	१२
७. परमार्थ करावा नेटका	१३
८. यज्ञ रक्षक, यज्ञाचे विश्वकर्मा-दादा चंद्रहासजी..	१४
९. चिंतन	१८
१०. क्षमा आणि प्रेमातून शिकवण	१९
११. सुख-शांती, आनंदाचा राजमार्ग	२०
१२. किकिनो तोक्री	२१
१३. योजकस्तत्र दुर्लभः	२२
१४. परीकथा	२३
१५. मोगरा फुलला	२५
१६. (स्व)रूप पाहता	२७

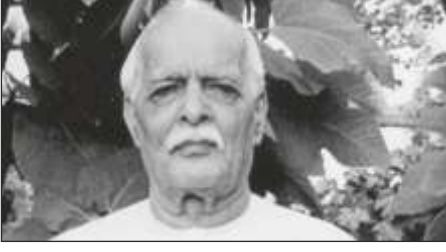
वर्गणी पाठविण्याचा पत्ता :

ब्र. कु. गोदावरी, प्रकाशक अमृतकुंभ
द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज्, ए-१०, वर्षा अपार्टमेंट,
छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी,
ठाणे (पूर्व) - ४००६०३ मोबाईल : ९८२००२३०९२

Printed, published by B.K.Godavari on behalf of Prajapita Brahmakumaris Ishwariya Vishwa Vidyalya. Printed at Perfect Prints 22, Jyoti Industrial Estate, Nooribaba Dargah Road, Near Makhmali Talao, Thane (west), pin 400601. Published at Prajapita Brahmakumaris Light House, Wagle Estate, Thane (west), Pin - 400604, Maharashtra. Editor : Mr. Sachin Vinayak Upadhye.

वार्षिक वर्गणी रु. ७५/-, आजीव सभासद वर्गणी रु. १,४००/-

E-magazine साठी पुढील संकेतस्थळाला (वेबसाईटला) भेट द्या - www.amrutkumbh.com.

संपादकीय ...

साकार बाबांचे अलौकिक नेतृत्व

एखाद्या उद्योगसमूहाचे किंवा राजकीय पक्षाचे नेतृत्व करताना आवश्यक असणारी गुणवैशिष्ट्ये वेगळी आणि आध्यात्मिक संस्थेची निर्मिती व तिचे नेतृत्व करणे वेगळे. असे असूनसुद्धा साकार बाबांचे (ब्रह्माबाबा) गुणविशेष, लौकिक नेतृत्वाच्या निकषांवर घासून पाहिले तरी ते उजवे ठरतात. लौकिक व्यवसायातही बाबा एक कुशल आणि सफल व्यापारी होते हे यामागचे कारण असू शकते. लौकिकातील अनुभव अलौकिकात कसा परिवर्तित केला त्याचा थोडासा विचार करून पाहूया.

‘एक आध्यात्मिक नेता’ या नात्याने बाबांनी अनेक गोष्टी स्वतःच्या उदाहरणातून सर्वांच्या समोर ठेवल्या. म्हणजे ‘बोले तैसा चाले त्याची वंदावी पाऊले’ ही उक्ती सार्थ ठरते. नेता ‘निर्भय’ असावा लागतो, तो इतरांमध्ये ‘नेतृत्व’ विकसित करणारा असावा लागतो. ‘खंबीर’ नेतृत्वाचा पायाच एखादी दीर्घकालीन टिकणारी संस्था उभी करू शकतो. बाबांच्या चरित्रातून असे किमान दहा-पंधरा निकष आणि गुणविशेष विचार करता आपल्याला जाणवू लागतात. त्यापैकी अगदी मोजक्याच वैशिष्ट्यांचा विस्ताराने विचार करूया.

सर्जनशील स्वभाव - इंग्रजीत ज्याला **क्रिएटिव्ह** किंवा **इनोव्हेटिव्ह** म्हणतात तो स्वभाव. म्हणजे एखाद्या गोष्टीकडे रचनात्मक आणि आशावादी दृष्टीने पाहणे असेही आपण म्हणू शकतो. कुठल्याही प्रकारची सेवा म्हटली की बाबांनी ज्ञानमुरलीतील सांगितलेल्या अनेक गोष्टी आठवतात. सेवेमध्ये नावीन्य कसं आणायचे ते बाबांच्या महावाक्यांवरून आपण जाणू लागतो. पदयात्रा काढून त्याद्वारे शिवबाबांच्या अवतरणाचा संदेश देण्याची कल्पना बाबांनी मांडली. पण राजकीय पक्ष ज्या पद्धतीने घोषणा देत जातात, मोर्चे काढतात त्यापेक्षा कितीतरी वेगळ्या पद्धतीने

पदयात्रेबाबत मार्गदर्शन बाबांनी केले. शिवबाबांच्या आठवणीत पदयात्रा काढणे ही अलौकिकता त्यामागे होती. रेलवेतून जाताना तुम्ही स्वतःच्या कपड्यांवरही ज्ञानमार्गासंबंधीत चित्रे छापू शकता, हे सांगताना बाबांनी देहाभिमान नष्ट करण्याकरिता युक्तीही रचली आणि परीक्षाही घेतली. आपण अलीकडच्या काळात ‘सकारात्मक दृष्टिकोन’ शब्द फार वापरतो; पण त्याचा रोजच्या जीवनात कल्पकतेने वापर कसा करावा हे बाबांनी पदोपदी दाखवून दिले. जेव्हा संस्थेची सुरुवात झाली त्या काळात माता-भगिनींच्या ब्रह्मचर्य पालनाला समाजाने विरोध केला. कित्येक मातांना शारीरिक आणि मानसिक अत्याचारांना तोंड द्यावे लागले. अशा वेळेस, पीडित माता बाबांकडे येऊन आपली कहाणी सांगत. त्यांचे सांत्वन करताना बाबांनी कधीही कटुता येऊ दिली नाही. कुणा बहिणीने किंवा मातेने जर वर्णन करताना म्हटले, ‘बाबा त्या राक्षसासमान अमक्या-तमक्याने मला मारले, हे पहा अंगावरचे वळ.’ त्यावर बाबा त्यांना सांगत, ‘असे म्हणू नका, त्यांचा उल्लेख राक्षस असा करणे बरे नाही. तीदेखील शिवबाबांचीच मुले आहेत पण अज्ञानी आहेत. त्यांना माहीत नाही आपण कुणाच्या ज्ञानाला विरोध करत आहोत.’ किंवा बाबा असेही सांगत, ‘त्यांच्या अशा वागण्याने तुम्ही आपसूकच शिवबाबांचे स्मरण केले म्हणजे एक प्रकारे त्यांनी तुम्हाला शिवबाबांच्या आठवणीत राहण्यास मदत केली ना!’ असे बोलून मनाला उभारी देत.

ज्ञानमुरलीत बाबा सांगतात, माझी आठवण करा हाच राजयोग आहे. पण आठवण कशी करायची, याचा वस्तुपाठ बाबा स्वतःच्या जीवनातून देत गेले. शिवबाबांशी कसा संवाद साधायचा त्याचे उदाहरण दिले. शिवबाबांशी आपले सर्व संबंध कसे जोडायचे तेही सांगितले. बाबा म्हणत,

भक्तीत आपण सर्वांनी देवाला 'त्वमेव माता च पिता त्वमेव' म्हटले; पण संगमयुगात तो कसा आपला मात-पिता आहे तो अनुभव घेणे गरजेचे आहे. इतकेच नाही तर शिवबाबांना आपला प्रिय पुत्र बनवा आणि त्याच्याशी कसा प्रेमालाप करा हेही सांगत. तात्पर्य, प्रत्येक कर्मात कल्पकतेने प्रगती कशी करायची हे दाखवून दिले.

ज्ञानाचा प्रसार : आजचे युग हे जाहिरातबाजीचे युग आहे, असे म्हटले जाते. आपण पाहतो, रेडिओ, टीव्ही आणि इतर प्रसार माध्यमातून अनेक कंपन्या आपल्या उत्पादनाच्या जाहिराती करत असतात. सत्य गीता ज्ञान लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी काय काय करता येईल, त्यासाठी बाबांनी सांगितलेल्या युक्त्या आठवून पहा म्हणजे बाबा किती कुशल 'मार्केटिंग' करणारे होते ते लक्षात येईल. शिवरात्रीनिमित्त वृत्तपत्रात कसा मजकूर घालायचा त्याविषयीचे मार्गदर्शन पाहिले की आपण थक्क होतो. वृत्तपत्र वाचकाच्या मनांत कुतूहल कसे निर्माण करायचे, त्याकरिता काय शब्दयोजना करायची याबाबतचे मार्गदर्शन अद्वितीय आहे. वृत्तपत्रात एखाद्याच्या निधनाची बातमी देताना 'वैकुंठवासी' किंवा 'स्वर्गीय' असे लिहिले जाते. खरोखरीच मृत्यूनंतर कुणी स्वर्गवासी होते का? स्वर्ग स्थापन करायला शिव परमात्मा आला आहे हे सत्य 'स्वर्गीय' शब्द वापरून लोकांपर्यंत सत्यज्ञान पोहोचविण्याचा मार्ग निर्माण केला. हे एखाद्या उत्कृष्ट जाहिरातदाराच्या कौशल्याप्रमाणे नाही का? याबाबतचे मार्गदर्शन करताना वृत्तपत्र मालकाला किंवा संपादकाला कसे समजवायचे, त्याविषयीही सांगितले आहे. योगयुक्त होऊन समजावले तर तुमचे काम निःशुल्क होऊ शकेल असेही सांगितले आणि ते अनुभवास आले.

अलीकडच्या काळात प्रचंड मोठ्या फुग्यावर कंपनीचे नाव छापून क्रिकेट सामन्याच्या वेळी जाहिरात केल्याचे अनेकांनी पाहिले असेल. १९६९च्या आधीच्या काळात म्हणजेच बाबांनी देह ठेवण्यापूर्वी एक प्रयोग सांगितला होता. विमानातूनही हँडबिल्सची वृष्टी करा जेणेकरून एखाद्या भागाच्या कानाकोपऱ्यातही शिव संदेश पोहोचेल. म्हणजे बाबांचे विचार काळाच्या किती पुढे होते तेही लक्षात येते.

जयपूरला हठयोगाचे संग्रहालय आहे. तिथे योगासनांच्या विविध अवस्था मॉडेल्सच्या रूपांत

दाखविल्या आहेत. त्यावरून प्रेरणा घेऊन बाबांनी राजयोगाचे संग्रहालय बनविण्याची प्रेरणा दिली. बाबांच्या कार्यकाळात जयपूरलाच तसे संग्रहालय उभे राहिले. पुढे बाबा अव्यक्त झाले आणि नंतर लगेचच आबूलाही तसे संग्रहालय उभे राहिले. त्यानंतर तो एक विधीच बनला आणि अनेक ठिकाणी तशी संग्रहालये उभी राहिली.

बाबांची दृष्टी व्यापक होती. विमानतळावर अनेक लोक जा-ये करतात. तिथेही कशा प्रकारे ज्ञानप्रसार करता येईल ते बाबांनी सांगितले.

उत्कृष्ट सेल्समन : बाबा एक उत्कृष्ट सेल्समन होते असे म्हटले तरी ते वावगे ठरणार नाही. बाबा जेव्हा सुरुवातीच्या काळात नोकरी करत तेव्हाची गोष्ट आहे. हिरे-जवाहिऱ्याच्या दुकानात बाबा सेल्समन म्हणून तरुणपणी नोकरी करू लागले आणि वर्ष-दोन वर्षांच्या काळात त्यांची पदोन्नती झाल्याचे त्यांच्या लौकिक मुलाने म्हणजे 'नारायण दादांनीच' सांगून ठेवले आहे. त्याकाळी आठ-दहा रुपये पगार मिळवणारे बाबा एकदम सत्तावीस रुपये मिळवणारे पगारदार मॅनेजर झाले. नंतरच्या काळात त्यांची हुशारी पाहून दुकान मालकाने त्यांना भागीदारच करून घेतले हा कळसाध्यायच म्हणावा लागेल. पण ही झाली लौकिकातील हुशारी.

ज्ञानमार्गात बाबा किती सुंदर पद्धतीने बोलत आणि आपले म्हणणे कसे दुसऱ्यास पटवून देत पहा. दीदी मनमोहिनींनी सांगितलेला किस्सा आहे. त्या सांगतात, 'एकदा एक संन्यासी आबूला आला. बाबांचे नाव तसे प्रसिद्ध झाले होते. तसेच आर्यसमाजाच्या विरोधामुळेही संस्थेचे नाव वेगळ्या प्रकारे पसरले होते. आलेल्या संन्याशाला जेव्हा बाबांच्या खोलीत बसायला सांगितले तेव्हा तो मनातून खजील झाला असावा. कारण पाहतो तर काय साधी सतरंजी अंधारलेली होते. बाकी कुठलाही जामानिमा नव्हता. त्याच्या कल्पनेप्रमाणे एखाद्या गुरुची गादी / आसन इत्यादी पाहायला मिळालेच नाही. त्यानंतर बाबा आले आणि अत्यंत साधेपणाने पण आंतरिक खऱ्याखऱ्या प्रेमळ शब्दांनी त्याचे स्वागत केले. सुरुवातीला बाबांनी संन्यास धर्माचा महिमा कसा आहे यावर भाष्य केले. संन्याशांच्या पवित्रतेमुळेच या सृष्टीचे अधःपतन कसे मंदावले याविषयी बाबा बोलले. त्या संन्याशाला पाहताच बाबांनी ओळखले, परमात्मा सर्वव्यापी आहे या सिद्धांतावर

त्याचा ठाम विश्वास दिसतोय.

आंतरिक शुद्ध प्रेमाचा काय प्रभाव असतो ते त्या संभाषणातून पाहायला मिळाले. परमात्मा सर्वव्यापी कसा असू शकत नाही आणि तो निराकार आहे. त्याचे या सृष्टीवर युगेयुगे अवतरण होत नाही. तो ५००० वर्षांच्या सृष्टीचक्रातील कलियुगाच्या अंती असलेल्या पुरुषोत्तम संगमयुगातच येतो. बाबा बोलत गेले आणि तो एखाद्या गारुड्याने पुंगी वाजवावी तसा त्यावर मान डोलवू लागला.' दीदी पुढे सांगतात, 'आम्ही पाहताच राहिलो की तो संन्यासी कसा संतुष्ट होऊन गेला.'

बाबा अनेक वेळा सांगत तुम्ही शिवमंदिरात जा किंवा देव-देवतांच्या मंदिरात जा. तिथे जाऊन शिवबाबांचा सत्य परिचय इतरांना द्या. एखाद्या ठिकाणी रंगीत पोशाख करून जायची गरज पडली तर तेही करा. काही वेळेस एखाद्या सभेत बाहेर चपला-बुटांपाशी उभे राहून कानोसा घ्यायची वेळ आली तर त्यातही लाज बाळगू नका. सभेत काय विषय मांडला जातोय ते पहा आणि संधी मिळाली तर आपले ज्ञान तिथे मांडा. अशा कृतीत हनुमानाचे उदाहरण डोळ्यासमोर ठेवा. रेलवेच्या फलाटांवर चहा आणि खाद्यपदार्थ विकणारे तहान-भूक, झोप विसरून अर्थार्जन करतात. तुम्हीही आरामाची सवय सोडा आणि ज्ञानप्रसाराचे व्रत हाती घ्या, ज्ञानरूपी अर्थार्जन करा. ही हुशारी अलौकिक सेल्समनची नव्हे काय!

खंबीर नेतृत्व : एखाद्या जनसमूहाला मार्गदर्शन करायचे असेल तर सक्षम आणि खंबीर मनोधारणा लागते. हाती घेतलेल्या व्रताची सांगता करताना मूलतत्त्वांशी तडजोड करून चालत नाही. बाबांना अनेक कठीण प्रसंगांना तोंड द्यावे लागले. अतिशय सत्शील आणि धार्मिक माणूस म्हणून ज्याची समाजात प्रतिष्ठा होती त्याला लोकनिंदेस सामोरे जावे लागले. पराकोटीची जननिंदा झाली, अमेरिकेतील वृत्तपत्रांत अपप्रचार करण्यापर्यंत विरोधकांची मजल गेली; पण बाबा पर्वतासमान अढळ होते. त्यांच्या निष्ठा कधीही डळमळीत झाल्या नाहीत. स्वतःही खंबीर राहिले आणि सोबत असलेल्या सर्व साधकांनाही तसेच घडविले. जसे एखादा बिझिनेसमन आपल्या स्पर्धकांनी निर्माण केलेल्या अडचणींवर मात करतो, आपले उत्पादन बाजारात आणतो, नफा मिळवतो, नाव कमावतो त्यासमान बाबांचे निश्चयी

आचरण होते.

प्रसंगी बाबांवर प्राणघातक हल्लाही झाला. कुलाब्याच्या मोहिनी दादी सांगतात, 'सिंध प्रांतात ओम मंडळीला झालेला विरोध पाहून एखादा सामान्य माणूस हबकून गेला असता. स्वजनच विरोधक म्हणून उभे ठाकले होते. दोन-तीन वेळेस बाबांना जीवे मारण्याचा प्रयत्न झाला. त्यात एकदा विरोधकांनी एका शार्प शूटरला नियुक्त केले. त्याचा नेम कधीही चुकत नाही असा नावलौकिक होता. त्याच्या हातचा गोळीबार हुकला आणि तो आश्चर्यचकित झाला. एकापेक्षा जास्त वेळा त्यांच्या घराला प्रक्षुब्ध समाजाने आग लावायचे प्रयत्नही केले; पण बाबा निश्चल राहिले. तत्कालीन समाजधारणेच्या विरुद्ध ज्ञान ऐकल्यावर अज्ञ समाज ते पचवू शकला नाही. मात्र बाबा खंबीर होते. बाबांच्या धर्मपत्नी 'जसोदामैया' एकेकाळी आभूषणांनी नटलेल्या असायच्या. त्याकाळात राजे-महाराजांच्या पत्नीही इतक्या दागिन्यांचा सोस बाळगू शकत नव्हत्या. जशोदामाता कानात वजनदार हिऱ्याच्या कुड्या घालत त्यांचे वजन फार असे. परिणामी त्यांच्या कानाच्या पाळीची शस्त्रक्रिया करावी लागली अन्यथा कान फाटायची वेळ आली होती. यामागचा भाव असा की इतकी संपन्न स्थिती ज्या माणसाने पाहिली त्या व्यक्तीस जेव्हा आर्थिक विपत्तींना तोंड द्यायची वेळ आली तेव्हाही मनाचा तोल ढळला नाही.

वेगवान आणि अचूक कृती : रिलायन्स किंवा टाटासारख्या अनेक कंपन्या एखादा कारखाना उभा करताना प्रकल्प किती वेगात पूर्ण करता येईल ते पाहतात. जेणेकरून त्यातून लवकरात लवकर उत्पादन आणि मग नफा कसा सुरू होईल त्यावर लक्ष केंद्रित करतात. शिवबाबांच्या आज्ञांचे पालन करताना बाबाही असेच वेगवान कृतीशील होते. स्थूल रूपातील कर्म अथवा सेवा असो किंवा सूक्ष्म धारणा अंगी बाणवायच्या असोत. बाबा कधीही त्यात उणे ठरले नाहीत.

याबाबत एक दाखला देऊन आवरते घेतो. सिंध प्रांतात जेव्हा ओम मंडळी या नावाने सत्संग सुरू झाला तेव्हा अनेक माता-भगिनी घरच्यांचा विरोध पत्करून सत्संगात येऊ लागल्या हे सर्वश्रुतच आहे. कितीतरी लहान मुलेही आपल्या आईसोबत सत्संगात दाखल झाली.

(पृष्ठ क्र.८ वर)

विपरीत परिस्थितीत स्वस्थितीचे संतुलन

प्रकाशिका ब्र.कु. गोदावरी दीदी

या जगात मानवाच्या आयुष्यात जय-पराजय, सुख-दुःखाचे चढ-उतार येत असतात. या कारणास्तव कुणी या जगाला सागराची उपमाही देऊ करते. प्रतिकूल परिस्थितीतही मनाची स्थिरता राखणे हेच आव्हान आहे आणि आपले कर्तव्यदेखील. जर सहनशक्तीचा अभाव असेल तर छोट्या गोष्टीतही आवेश येतो, राग येतो. यामुळे प्रकृती स्वास्थ्यावर सुद्धा अनिष्ट परिणाम होतो. अनेक आजार बळावतात. नकारात्मक विचारांमुळे श्वासगती, विचार, वेळ यांचे असंतुलन होते. सहनशक्ती क्षीण होते.

कुणीतरी म्हटलंय जीवन म्हणजे पत्यांचा डाव आहे. आपल्या पूर्व कर्मानुसार वाटलेली पाने काय असतील ते आपल्या हातात नाही. मात्र वाट्याला आलेली पाने आपण कशी खेळतो ते आपलं कसब आहे. महर्षी अष्टावक्रांची आठवण होते. त्यांच्या वाट्याला आठ ठिकाणी व्यंग असलेलं शरीर आलं. पण चेहऱ्यावर संयमाचं आणि पावित्र्याचं तेज सदैव झळाळत असे. त्या तेजापुढे व्यंगाचा प्रभाव देखील फिका पडला. आचार्य चाणक्य दिसायला काही फार चांगले नव्हते; पण बुद्धिमत्तेचा प्रभाव अफाट होता. आद्य शंकराचार्यांना भगंदासारख्या मोठ्या आजारास सामोरे जावे लागले. असे अनेक दृष्टांत डोळ्यासमोर येतात. यातील एकाही महानुभावाने आपल्या मनाचे संतुलन प्राप्त परिस्थितीत ढळू दिले नाही.

दीड-दोन वर्षांपूर्वी 'कोरोना'सारख्या विषाणूचे नावही अपरिचित होते. चिकन गुनिया, फ्लू सारखे आजार माहीत होते; पण कोरोना महामारी स्वप्नातसुद्धा शक्य वाटत नव्हती. फार कमी काळात झपाट्याने पसरून अनेकांना मृत्यूशय्येवर या महामारीने झोपविले. शारीरिक पातळीवर हा संसर्गजन्य आहे; पण त्याहीपेक्षा मनाच्या पातळीवर फार मोठा आघात त्याने केला. ज्या प्रकारची घबराट पसरली

आणि मन-बुद्धीवर जो परिणाम झाला तो जास्त चिंताजनक आहे. अशा वेळेस सरकारी नियमांचे पालन करून ईश्वरी मर्यादांच्या कुंपणात स्वतःला सुरक्षित ठेवणे हेच आपल्या हाती आहे. कुणी म्हणेल हे मानवाच्या पाप कर्मांचे फलित आहे, कुणी म्हणेल हे विज्ञानाचे तोकडेपण आहे, तर कुणी काय...

परमपिता परमात्मा शिव म्हणतात, 'तुम्ही सगळे चैतन्यशक्ती आत्मा आहात, देहापासून विलग आहात. देह हा जड/स्थूल आहे आणि आत्मा जणू तेवत असणारी ज्योत आहे. पाच विकार हेच मनुष्यात्म्यांचे खरे शत्रू होय. कुठल्याही रूपात या विकारांद्वारे बिकट परिस्थिती समोर येऊ शकते. अशा वेळेस सत्यं शिवं सुंदरम् ईश्वराची आठवण हाच मोठा आधार आहे. जीवनरूपी नौका पार नेण्याचे तेच एकमात्र साधन आहे. भय आणि असुरक्षिततेच्या भावनेतून कुणाचीही सुटका होत नाही. एखादी मोठी व्यक्ती असेल तर तिचे स्पर्धक वेगवेगळी षडयंत्रे रचून तिला खाली आणू पाहतात. भयाचे भूत प्रत्येकाच्या मानगुटीवर आहे असे म्हटल्यास अतिशयोक्ती ठरणार नाही. व्यापार असो, नोकरीचे क्षेत्र असो; पण मानसिक संतुलनाची कसोटी लागतेच.

या पार्श्वभूमीवर ब्रह्माबाबांच्या चरित्रातील अनेक प्रेरणादायी प्रसंगांचे स्मरण स्वाभाविकपणे होते. हिऱ्या-माणकाच्या प्रतिष्ठित व्यापाऱ्यास, ज्ञानमार्गावर चालताना आलेल्या परिस्थिती मोठ्या कठीण होत्या. बाबांच्या राहत्या घरावर हल्ला झाला, घर पेटवून देण्याचे प्रयत्न झाले, प्राणघातक हल्लाही झाला. निंदा-नालस्तीची पराकाष्ठा झाली. अमेरिकेतील वर्तामनपत्रातही भलतं सलतं छापून आलं. आप्तेष्ट वैरी बनले, सत्संगात येणाऱ्या साधकांवरही अनन्वित अत्याचार झाले. एखाद्याची परीक्षा (पृष्ठ क्र.८ वर)

लाजाळूचे झाड

ब्र.कु. प्रदीप, बी. के कॉलनी, आबू रोड

आपल्यापैकी बहुतेकांना लाजाळूचे झाड माहीत असेल, अनेकांनी पाहिलेही असेल. लहान मुलांना या झाडाची फार गंमत वाटते. अगदी छोटी पाने असतात या झुडुपाची. जरा हात लावला, पावसाचे पाणी पडले किंवा थोडा धक्का लागला तरी पाने मिटतात. वनस्पतीशास्त्रानुसार आपण जाणतो, पानांमधील रस/पाणी धक्का लागल्याने पुन्हा खोडाकडे जाते आणि पाने मिटतात. सूर्यप्रकाशाच्या उष्णतेने काही वेळाने खोडात गेलेले पाणी/रस पुन्हा पानाकडे जातो आणि पाने उमलू लागतात. हा खेळ चालू राहतो. या सगळ्याचा अध्यात्माशी काय संबंध? आहे ना !

ज्ञानमुरलीत बाबा सांगतात, लाजाळूचे झाड, नाजूक मनाचे प्रतीक आहे. आपण ऐकले आहे, साकार बाबा, सर्व ब्रह्मावत्सांना ईश्वरी ज्ञान समजावून सांगताना निसर्गातील अनेक दृष्टांत देत असत. ब्रह्मचर्याचे पालन करणारे गृहस्थाश्रमी जोडपे असेल तर बाबा त्यांना 'कमळ फूल' असे संबोधत. सुपात्र कुमार, कुमारी असल्यास त्यांना 'गुलाबाचे फूल' म्हणत. कुमारिका दादीजी, विश्वरतन दादा अशी काही उदाहरणे डोळ्यासमोर येतात. याचप्रमाणे कुणी बाबांचा हात सोडून म्हणजेच ज्ञानमार्ग सोडून गेला असेल तर अशांना उद्देशून बाबा म्हणत 'ती देखील फुले होत; पण धोतऱ्याची फुले. याचप्रकारे नाजूक स्वभावाच्या मुलांचा उल्लेख 'लाजाळूच्या झाडाद्वारे करत. जसं मिटलेली पाने उघडायला वेळ लागतो तसं नाजूक स्वभावाच्या व्यक्तीचा गेलेला मूड मूळपदावर यायला वेळ लागतो. पुरुषार्थी जीवनात हा कालापव्यय म्हणावा लागेल. संगमयुगातील प्रत्येक क्षण महत्त्वाचा आहे. त्यामुळे असे वागणे म्हणजे व्यर्थ वेळ दवडणे.

नाजूक स्वभावाच्या व्यक्तीसमोर भाव-स्वभावाचे काय नृत्य चालते पहा.

- संघटनात बळ आहे; पण तिथेच परीक्षाही आहे. एखाद्या ओळखीच्या व्यक्तीने आपल्याला ओळख दाखवली नाही किंवा एखाद्या प्रसंगी स्मितहास्यही केले नाही तर नाजूक मनाच्या व्यक्तीचा मूड जाऊ शकतो. त्या व्यक्तीचे लक्ष नसेल, इतर कुठल्या व्यापात मन गुंतल्याने आपल्याकडे पाहिले नसेल, असा समजूतदार विचार नाजूक मनाची व्यक्ती करू शकत नाही. असं म्हणतात 'जसा चष्मा लावू तसे दिसते' म्हणजे आपल्या मनांत घालमेल असेल तर त्यानुसार इतरांच्या प्रतिक्रिया भासतात.
- एखाद्याला चार-चौघात आपण, 'काय कसे काय आहात' असे विचारले तरी नाजूक मनाच्या माणसाला ते विचलित करू शकते. 'मला काय धाड भरलीय' असे उद्वेगाचे भाव उमटू शकतात. एखाद्या कुमार किंवा कुमारीस नोकरी धंदा काही नसेल, तर अशा वेळेस त्या व्यक्तीची मनःस्थिती नाजूक बनण्याचा संभव असतो. मग गर्दी टाळण्याकडे कल होतो. मात्र गर्दी टाळताना आपण स्वतःला एका कोशात गुरफटत जातो हे त्या लाजाळूच्या झाडाला लक्षात येत नाही. संघटनाद्वारे बळ मिळवायचे असेल तर संघटनात जाणे आवश्यक आहे. **कबीर म्हणतात 'गुरू कुंभार है, शिष्य (शिष्य) कुंभ है.** चार टक्के टोणपे खाल्याशिवाय आपले मडके चांगले टणक बनणार कसे. एखाद्यामुळे थोडा त्रास होत असेल तर अशावेळी त्यांना गुरू समजून पुढे जायचे असते. मात्र आपल्या भावना अशा माणसाविषयी बदलू द्यायच्या नाहीत, हे भान ठेवणे अति आवश्यक आहे. याकरिता राजयोगाद्वारे प्राप्त केलेली शक्तीच काम करू शकते.

३. साकार ज्ञानमुरलीत बाबा सांगतात 'काहीही झाले तरी हे ईश्वरी शिक्षण सोडायचे नाही. तुम्ही कुणावरही रुसता कामा नये. जो संगमयुगात रुसला, तो आपल्या भाग्यावरच जणू रुसला. या प्रकारची परीक्षा 'निमित्त टीचर बहिणींशी' मतभेद झाल्यास येते. याद्वारे व्यक्तीतील गुणांऐवजी अवगुणच दिसू लागतात. काही ब्राह्मण ज्ञान सोडून जात नाहीत; पण सकाळच्या मुरली क्लासमधून गायब होतात. हेसुद्धा श्रीमताविरुद्ध आहे.
४. संघटनात किंवा एखाद्या मिटिंगमध्ये आपले मत मांडल्यानंतर ते कुणी मानले नाही किंवा त्याला विरोध केला तर मनांत नाराजीचे सूर उमटू शकतात. अशा वेळेस बाबांनी दिलेल्या युक्तीचा विसर पडतो. अनेकवेळा बाबांनी सांगितले आहे-आपले मत मांडताना स्वतःच्या मनाचा स्वामी बनून मत मांडा; पण जे सर्वानुमते ठरेल, तेच करणे म्हणजे लहान बालकाप्रमाणे बनणे. लहान मूल पूर्वग्रहदूषित नसते तसेच बनणे अपेक्षित आहे.
५. एखाद्या कार्यक्रमात दीप प्रज्वलनासाठी किंवा ध्वजवंदनासाठी सहभागी केले नाही, तर नाजूक मन लगेच खटू होते. प्रसंगी कोमेजूनही जाते. विचार करू पाहता ही यादी लांबलचक होईल. 'पिण्डे पिण्डे मतिर्भिन्ना'. अशा हळव्या स्वभावाचे परिवर्तन कसे करायचे याविषयी बाबांनी वेळोवेळी अनेक सुंदर युक्त्या सांगितल्या आहेत. उदाहरणादाखल काही खालीलप्रमाणे आहेत.
- अ) 'सगळी माझी भावंडे आहेत, किंवा आत्मिक नात्यानुसार आपण भाऊ आहोत' हे शाब्दिक पातळीवर न राहता भावनेच्या पातळीवर उतरवणे गरजेचे आहे. जसे घरातल्या व्यक्तीच्या वागण्याचा आपण इतका 'बाऊ' करत नाही एखाद्याची चूक जरी असेल तरी विसरून जातो. तेच आपल्याला संघटनात करायचे आहे. नुसतेच 'हे विश्वचि माझे घर...' असे म्हणून उपयोग नाही ना ! आपल्या वागण्यात ते उतरवणे म्हणजेच पुरुषार्थ करणे. 'उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्' ! या ज्ञानमार्गातील अनेक दादी - दीदींचे वागणे त्यानुसार होते. ते आदर्श डोळ्यासमोर ठेवले तरी परिवर्तन सहजसाध्य होईल.

- आ) आपण या वैश्विक नाटकाचा एक भाग आहोत, याचा आपल्याला कधी-कधी विसर पडतो. नेमकी तीच वेळ आपल्या परीक्षेची बनली, तर मन कोमेजायला वेळ लागत नाही. यामुळेच बाबा सांगतात, 'प्रत्येक मनुष्यात्म्याची या वैश्विक नाटकात भूमिका आहे. ती एकमेवाद्वितीय आहे. त्यामुळे एक अभिनेता दुसऱ्या अभिनेत्याच्या भूमिकेमुळे विचलित होता कामा नये'. या ज्ञानबिंदूचे सतत स्मरण असेल तर मन कोमेजणार नाही.
- इ) ऐकीव गोष्टींवर विश्वास ठेऊ नका. अनेकदा आपण एखाद्याच्या वैगुण्याबद्दल इतरांचे बोलणे ऐकतो आणि आपलेही मत तसेच बनवितो. पूर्वग्रहदूषित बनण्यास याच गोष्टी कारणीभूत ठरतात. यावर उपाय म्हणजे दोन गोष्टी बाबांनी शिकवल्या आहेत- १) स्वतः शिव परमात्मा सृष्टीवर आलाय, तो ज्ञान देतोय मग मी कुणाचे ऐकायचे? मनुष्यात्मे आपसांत जे बोलतात ते की परमात्म-वचन ? हा निर्णय ज्याने-त्याने करायचा आहे. २) गुणग्राही दृष्टी विकसित करणे गरजेचे आहे. या जगतात प्रत्येक प्राणी-मात्रांच्यात काही ना काही गुण आहे. म्हणूनच दत्तात्रयाचे उदाहरण भक्तीत दिले जाते. सुगंधित असूनही काही फुलांच्या नशिबी पायदळी तुडविले जाणे येते तर काहींचे नशिबी हारात (पुष्पमालेत) गुंफणे घडते. प्राजक्ताच्या फुलांची आपल्याला आठवण होईल. कितीही प्रयत्न केला तरी काही फुले पायदळी जातातच. त्याचप्रमाणे बाबांचे बनल्यावर (ज्ञानमार्गस्थ झाल्यावर) गुण असूनही केवळ कोमल स्वभावामुळे अंगभूत गुणांचे चीज होत नाही. त्यांची वृद्धी होत नाही.
- ई) 'दुसऱ्याच्या दुःखे दुःखावे दुसऱ्याच्या सुखे सुखावे' ही झाली भक्तीमार्गातील शिकवण. ज्ञानमार्गात बाबा सांगतात दुःख देऊही नका आणि घेऊही नका. दुसऱ्याचे दुःख दूर करण्यासाठी आपण त्या दुःखाची अनुभूती घेणे आवश्यक आहे की आपण सुखस्वरूप बनणे आवश्यक आहे? दुःख घेण्याची संवेदनशीलता त्यागणे म्हणजेच शहाणे बनणे. जन्मो-जन्मी आपण चुकीची संवेदनशीलता जोपासली आणि आपला स्वभाव कोमल बनत गेला. आता प्रत्यक्ष परमात्मा

आपल्या सोबत आहे तर मग अप्रिय घटनेचे पडसाद आपल्या मनावर उमटू द्यायचे नाहीत हे भान हवे. या मार्गात हुशार बनण्यापेक्षा शहाणे बनणे अधिक प्राप्तीदायक आहे.

उ) लौकिक जगांत 'सलज्जता' हा स्त्रीचा अलंकार मानला गेला आहे. मात्र बाबांनी शिकवले - मर्यादशील वागणे हवे. सलज्जता हा देहाभिमान आहे. निर्लज्ज नव्हे, निर्भीड बनणे गरजेचे आहे. या सगळ्यामधील भेदरेषा सूक्ष्म आहे; पण धूसर नाही. भाषण करायला चार लोकांसमोर उभे राहण्यात संकोच वाटत असेल, तर तिथे देहाभिमान झटकून टाकणे अपेक्षित आहे. अशा लौकिक कुलमर्यादांच्या भ्रामक समजुतींच्या पायावर जन्मो-जन्मी नाजूक, कोमल स्वभाव बनत गेला. हे सगळं परिवर्तीत करायचे असेल तर आत्म-अभिमानी बनणे आवश्यक आहे.

‘अश्वत्थ वृक्ष बनायचे’ हे जीवनाचे उद्दिष्ट आहे.

आयुष्याच्या वाटेवर येणाऱ्या-जाणाऱ्यावर आपल्या सद्गुणांची सावली धरायची आहे. मातेश्वरी जगदंबा आणि साकार बाबा यांनी आपल्या जीवनाद्वारे सगळ्यांसमोर हा आदर्श घालून दिला आहे. आपल्याला तसे बनायचे आहे, लाजाळूचे झुडूप नव्हे.

(पृष्ठ क्र.५ वरून)

दैवाने घ्यावी; पण इतकी! अशा वेळी बाबा मेरुपर्वतासमान अडोल राहिले. माझे सर्वस्व ईश्वरास अर्पित केल्यावर तोच माझा सर्वस्व आहे ही निष्ठा हाडीमासी रुजली होती.

मी चैतन्य आत्मा आहे, ईश्वरी संतान आहे हे भान जर सदैव राहिलं तर क्षणिक सुखाच्या भोवऱ्यात मन गुरफटणार नाही. राजयोगाची साधना प्रतिकूल परिस्थितीत सामोरे जाण्याकरिता बळ देते. बलशाली मनच संतुलित राहू शकते. त्यामुळे ब्रह्माबाबांसारख्या साधकांचे उदाहरण डोळ्यासमोर ठेवून मार्गक्रमण केल्यास जीवनात संतुलन साधता येईल इतके सांगून इथेच विराम घेते.

अमृतकुंभच्या सर्व वाचकांना इंग्रजी नववर्षाच्या हार्दिक शुभेच्छा! येणारे वर्ष २०२२ आपणां सर्वांना निरोगी आरोग्याचे आणि सर्वार्थाने भरभराटीचे जावो हीच सदिच्छा!

(पृष्ठ क्र.४ वरून)

सत्यज्ञानामृत प्राशनाकरिता काहींनी घरदारही सोडले. आलेल्या लहान मुलांच्या शिक्षणाची सोय करणेही क्रमप्राप्त होते. बाबांनी केवळ दोन दिवसात एक इमारत विकत घेतली आणि तिथे बोर्डिंग स्कूल सुरू केले. त्या इमारतीत तळ मजल्यावर राहायची तसेच मुलांच्या स्वयंपाकाची सोय होती. पहिल्या मजल्यावर शिक्षणाचे वर्ग होते. दुसऱ्या मजल्यावर एक मोठासा हॉल होता. त्यात मुलांसाठी अनेक व्यक्तिमत्त्व विकास कार्यक्रम करण्याची सोय होती. 'तेथील खोल्या अतिशय छान, स्वच्छ आणि मुलांच्या दृष्टीने सर्वतोपरी सोयीच्या आहेत. तसेच शिक्षणाची उत्तम सोय केली आहे' अशा आशयाचा शेरा प्रोफेसर एस.एन.फेरवानी यांनी नोंदवला होता. त्या काळात दोन दिवसात साधारण सत्तर हजार रुपये उभे करून बाबांनी विद्यालय निर्माण केले. कुठलाही नफा कमावण्याची इच्छा न ठेवता केवळ समाजकार्य म्हणून बाबांनी ही कृती केली. एखाद्या शाळेसाठी इतक्या कमी कालावधीत अशा हालचाली केल्याची नोंद कदाचित दुसरी सापडणारही नाही. ती शाळा 'ओम निवास' या नावाने ओळखली गेली. खर्चाचा सगळा भार बाबांनी उचलला होता. उदात्त कार्यासाठी केलेली अशी लगबग जगात कुठे इतरत्र सापडणे कठीण आहे.

बाबांच्या मधुर स्मरणंजनाचा रस कितीही चाखला तरी तृप्ती आणि अतृप्तीच्या हिंदोळ्यावर आपण घोटाळत राहतो. त्यामुळे इथेच विराम घेऊया आणि बाबांसारखे आपणही बनण्याचे व्रत घेऊया.

प्रश्न : मनुष्यजन्माचे मूळ कारण काय आहे ?

उत्तर : मनुष्यात्मा एखाद्या नाटकातील अभिनेत्याप्रमाणे या विश्वव्यापी नाटकांतील एक नट/नटी आहे. देह रुपी वस्त्र, आत्मा धारण करतो आणि सुख-दुःखाचा खेळ खेळतो. कर्मांचे अपूर्ण हिशेब आणि कर्मफळ हेच मूळ कारण आहे मनुष्य जन्माचे.

मी अशी घडले

ब्र.कु. जैमिनी, लंडन

आज मला स्वतःच्या जीवनाचा अनुभव सांगताना अनेक ठिकाणी दादी जानकींच्या मनोरम आठवणी डोळ्यासमोर येतात. माणसाची सावली जशी सदैव त्याच्यासोबत वावरते तसे दादीजींच्या शक्तीसंपन्न आठवणी आपली पाठ सोडतच नाहीत.

आम्ही चार बहिणी, आमचे वडील व्यवसायानिमित्त पूर्व आफ्रिकेत होते. त्यामुळे माझ्या आयुष्याची सुरुवातीची काही वर्षे तिकडे गेली. आमचे वडील तसे सनातनी प्रवृत्तीचे होते. शिस्तबद्ध होते, थोडेसे कर्मठच म्हणा ना! कुठेही बाहेर जायचे तर आम्ही घरी सांगूनच जात असे. आम्हाला सक्त ताकीद असे, कुणाकडे काहीही खायचे नाही. आफ्रिकेत शाळेत सगळी कडबोळी संस्कृती होती. आफ्रिकन, अरबी, युरोपीय अशा अनेक देशांतील मुले एकत्र शिकत होती. त्यामुळे खाण्या-पिण्याचे बंधन कडक होते. माझ्या एका अरबी मैत्रिणीकडे मात्र 'कहावा' म्हणजे कॉफीसारखे एक पेय मी प्यायचे तेवढेच.

मी साधारण अकरा वर्षांची झाले, तेव्हा माझ्यावर भारतीय संस्कार व्हावे म्हणून वडीलांनी मला भारतात, गुजरातमध्ये ठेवले. आम्ही मूळचे गुजराती. त्या वास्तव्यात मी गुजराती, हिंदी आणि संस्कृत शिकले. पाच वर्षे भारतात काढल्यावर लंडनला गेले कारण तोपर्यंत वडील आफ्रिकेतून लंडनला स्थलांतरित झाले होते. त्याकाळातील एक प्रसंग आहे. माझी सात वर्षांची बहीण घराच्या बाजूलाच असलेल्या बागेत खेळत होती. तिथे शेजारीच राहणाऱ्या दांपत्याने काही वर्ग भरविले होते. नृत्यनाटिका बसविण्याचे प्रयत्न सुरू होते. त्यावेळेस त्या दांपत्याच्या घरी जाण्याचा योग आला आणि मला त्यांच्या घरातील वातावरण फारच अलौकिक वाटले. त्याची एक वेगळी छाप माझ्या मनांत उमटली. नंतर मी सहा महिने माझ्या मावशीकडे रहायला

गेले. ती मोठी धार्मिक होती. सकाळी गायत्रीमंत्र, कृष्णपूजा असे बरंच काही करे. तिच्या सोबत एका अनामिक ओढीने मीही बसे.

मावशीकडून पुन्हा घरी आल्यावर मी आमच्या घराशेजारी असलेल्या त्या दांपत्याकडे जायचे ठरविले. त्यांच्याकडे ब्रह्माकुमारीजची पाठशाळा भरत असे. आमच्या विभागात 'ते' घर सत्संगामुळे प्रसिद्ध होते. मी वडिलांना सांगितले, "उद्या मी सकाळी तिथल्या सत्संगात साडेपाचला जाणार आहे." वडिलांनी न बोलताच अनुमती दिली. दुसऱ्या दिवशी मी तिथे गेले आणि काहीही माहिती नसताना देखील त्या माताजी योग करत बसल्या होत्या त्यांच्या पुढ्यात जाऊन बसले. त्यांच्याशी दृष्टिभेट होत असतानाच मला संपूर्णपणे देहातीत स्थितीचा अनुभव झाला. माझ्या आध्यात्मिक जागृतीचा तोच क्षण होता.

मी नोकरी करून शिक्षण करत होते. दिवसा नोकरी, संध्याकाळी कॉलेज असा क्रम असे. पण जेव्हापासून पाठशाळेत जाणे सुरू झाले, तेव्हापासून कॉलेजला जाणे सुटले. वडिलांचा आग्रह होता, मी पुष्कळ शिक्षण घ्यावे. उच्चविद्याविभूषित व्हावे, पण मी त्यांना सांगितले, माझे संध्याकाळचे वर्ग राजयोगाचेच होतात. आता त्या शिक्षणात रस वाटत नाही. त्यामुळे वडील फार नाराज झाले.

पाठशाळेतल्या प्रघाताप्रमाणे मी रविवारी मुख्य सेवाकेंद्रावर गेले आणि तिथेच दादीजींशी माझा परिचय झाला. मी पाठशाळेत कधी रिक्त हस्ताने जात नसे. काही ना काही नित्योपयोगी वस्तू नेई. त्यातले बरेच, दादीजींकडे पोहोचविले जाई हे मला माहित नव्हते आणि माझ्या विषयी दादीजी ऐकून होत्या. कुणीतरी माझी ओळख करून दिली, हीच ती कन्या, कायम काही ना काही घेऊन येते. दादीजी स्वतः भोग (प्रसाद) बनवत किंवा वाढायच्या आधी तो गरम

करत. स्वतःच ताटल्यांमध्ये भरत. हे पाहून मी त्यांच्या कार्यात हातभार लावला. यातून एक घडलं की मी दर रविवारी दादीजींकडे जाऊ लागले आणि त्यांना भेटून जी उर्जा मिळे, ती आठवडाभर पुरत असे.

करता करता १९७७-७८ च्या दरम्यान मी दोन तीन बसेस बदलून रोजच सकाळी साडेसहाला दादीजींसमोर हजर होऊ लागले. इतकी ओढ निर्माण झाली. एकदा दादीजी म्हणाल्या, “मी सेवेसाठी काही दिवस नैरोबीला जात आहे, तू इथे येऊन राहशील का ?” मी ‘हो’ म्हटले. कारण जयंती दादींच्या सेवेचा विस्तार, देशाबाहेर जाणे सुरू झाले होते, सुदेशबेन स्कॉटलंडला होत्या. असे जो तो आपापली जबाबदारी निभावत होता. घरी वडिलांचा विरोध होता. पण ते एकदा माझ्या नकळत दादीजींना भेटून आले होते. दादीजींच्या व्यक्तिमत्त्वाचा प्रभाव पडला होता आणि आपली मुलगी अयोग्य ठिकाणी गुंतली नाही, इतकी त्यांची खात्री होती. पंधरा दिवसांकरिता रहायला म्हणून मी जी गेले ती कायमचीच. त्यानंतर मधुबनमध्ये अव्यक्त बाप-दादांना भेटले आणि जाणवले ज्याच्या शोधार्थ आपण जन्मोजन्मी हिंडलो तो पिता परमेश्वर भेटला. प्रेमाश्रुंनी न्हाऊन निघाले. लंडनला परत गेल्यावर नाममात्र घरी जाणे घडे. बंधनमुक्त बनण्याकरिता दादीजींनी सांगितलेल्या युक्त्या हळूहळू कामी आल्या. १९८१ पासून मी ‘बाबा भवनात’ दादीजींसोबत राहू लागले. अगदी बारीक-सारीक गोष्टींपासून अनेक मोठ्या गोष्टीही शिकले.

दादीजींचे प्रेम मातृवत होते. एकदा मी म्हटले घरच्यांची आठवण येते आणि रुखरुख वाटते, त्यांना भेटता येत नाही. दादीजी म्हणाल्या, ‘अच्छा? बरं!’ मग लवकरच त्यांनी इतर छोट्या मोठ्या सेवाकेंद्रावरच्या कन्यांना बोलावून आमचं एक संमेलनच घडवून आणले आणि माझ्या मनातली पोकळी भरून काढली. दादीजी प्रत्येक गृहस्थाश्रमी व्यक्तीकडे जात. त्यांना ज्ञानमार्गावर दृढनिश्चयी बनविण्याकरिता अपार प्रेम देत व प्रयत्न करत. एखादे कुटुंब ईश्वरी नियमावर एक वर्ष व्यवस्थित चालत आहेत हे पाहून त्यांच्या घरी आवर्जून जात.

मला दादीजींनी सांगितले, सेंटवर रहायचे आहे ना, मग कार चालवायला शिक. दादीजींना नाही म्हणायचे नाही हा एकच मंत्र मी आयुष्यभर जपला आणि आता वाटते,

त्यामुळेच माझे कल्याण झाले. शिवबाबांच्या ज्ञान यज्ञाची विपन्नावस्था देखील येऊन गेली हे आपणास माहीत असेलच. त्याकाळात काही व्यक्तींनी यज्ञवत्सांना दूर राहूनही मदत केली. म्हणतात ना, कधीतरी देवासाठी भक्तही धावून जातात तसे. चंद्राय नावाच्या कुटुंबातील कमला चंद्राय ही मनमोहीनी दादींची नातेवाईक होती. लंडनच्या लोगोस भागात राहत असे. दादीजी त्यांना सणवार, विशेष प्रसंग किंवा कधी काही विशेष भोजनाचा प्रसंग असे, त्या निमित्ताने कमलाबेनना यज्ञप्रसाद पाठवित व संपर्कात ठेवत. तसेच चंद्रमणी दादींचेही नातेवाईक तिकडे लंडनला राहत, त्यांच्याशी देखील असाच स्नेहबंध जोडून होत्या.

मला भाषण करायला दादीजींनीच शिकवलं. त्यांच्यासमोर आपण इतरांना काय ज्ञान देणार, या विचाराने मी बुजून जायचे, पण दादीजींनीच धीर दिला. फोनवर कुणाशी बोलताना सकाळी दादीजींनी कोणत्या विषयावर क्लास केला. ते सांगायची युक्ती मला दिली. नाहीतर तुम्ही कधी शिकणार हा त्यांचा भाव असे. अनेक भाऊ-बहिणी आपले अवगुण दादीजींजवळ व्यक्त करत. ज्यांना ज्ञानमार्गात पुढे जायचे आहे, त्यांची उत्कट इच्छा पाहून त्या काळ वेळ मागे-पुढे पाहत नसतं. आमच्याही वागण्यातील कमतरता, उणिवांचा टोचणारा काटा काढण्यात आम्हाला दादीजींचे मदतनीस ठरत. पण असं असूनही त्यांनी आम्हाला बाबांशी एकनिष्ठ रहायचं कसं ते शिकवले. स्वतःला कधीही केंद्रबिंदू बनवलं नाही.

दादीजी एक उत्तम शिक्षिका होत्या. सगळ्यांचे ज्ञानाद्वारे सकस भरणपोषण कसे घडेल याकडे त्यांचे लक्ष असे. कुठलाही कार्यक्रम झाल्यावर त्या कार्यक्रमाला येऊन गेलेल्या पाहुण्यांचा पाठपुरावा करण्याकडे त्यांचे विशेष लक्ष असे.

मी त्यांच्यासोबत रहायला लागले, तेव्हा त्या साधारण त्रेसष्ट वर्षांच्या होत्या. त्यांना कायमच ‘अथक’ जीवन जगताना मी पाहिले, प्रत्येकाला त्यांच्याबद्दल इतकं प्रेम वाटे की त्यांचा शब्द कुणी खाली पडू देत नसे. मला त्यांनी सांगितले होते, मी सांगेन तसे कर, आणि मी तसेच करत करत इतकी उन्नत झाले, नवरात्र, जन्माष्टमी, दसरा, दिवाळी सर्व सणांच्या निमित्ताने ज्या सेवा घडत त्यात (पृष्ठ क्र.१७ वर)

प्रश्नोत्तरे ब्र.कु. शिवानींसोबत

शिवानी दीदींसोबत झालेली प्रश्नोत्तरे नक्कीच मार्गदर्शक ठरतील असा विश्वास आहे.

प्रश्न १ : ध्यानात असताना मध्येच झोप का लागते ?

उत्तर : झोप लागते, याचाच अर्थ आपली झोप पूर्ण झाली नाही. याचे कारण आपण कमी झोपलो म्हणून नव्हे, तर आपली झोपेची पद्धत बरोबर नाही. झोपेपूर्वी तासभर आधी आपण परमात्म चिंतनात बसलो, तर जो काही ताण, दिवसभराचा थकवा असेल, तो निघून जाऊन आपण एका सुंदर विश्वात रममाण होऊ. तेव्हा झोपेमध्ये आपल्या मनावर ताण न राहता, निश्चित शांत झोप लागेल. मग ती थोडीशी झोपही आपल्याला दिवसभर उत्साही राहण्यास मदत करेल. योगनिद्रा हा एक विधी आहे. योग्य विधी अंगीकारला की तुम्ही ध्यानात असा वा कोणतेही शारीरिक कष्ट करा, तुम्हाला थकवा जाणवणार नाही.

प्रश्न २ : अभ्यास करताना मन एकाग्र कसे होईल ?

उत्तर : मुळात मनावर ताबा मिळवणे हे फार कठीण आहे. ते ज्याला जमते तो योगी. आपण सध्या एवढेच करू शकतो की आपल्या मनामध्ये एक संकल्प निर्धारित करून, त्या संकल्पाच्या दिव्य क्षमतेचा प्रभाव आपल्या मनामध्ये चालणाऱ्या अन्य विचारांना काबूत ठेवण्यास मदत करेल. आता विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यास करण्यापूर्वी असा संकल्प करा, “ही वेळ माझ्या अभ्यासासाठीच आहे. अभ्यासातील सर्व गोष्टी माझ्या कायम स्मरणात आहेत. माझे चित्त फक्त अभ्यासावरच केंद्रीत झाले आहे. या अभ्यासामुळे मला यश प्राप्त झाले आहे. माझा विजय निश्चितच आहे.” असे संकल्प तुम्ही दिवसभरात कितीही वेळा करू शकता. त्याद्वारे ज्या लहरी वातावरणात तयार होतील, त्या तुमच्या अभ्यासासाठी पोषक ठरतील. अशा एक मिनिटाच्या

विचारात जी ताकद आहे ती एकाग्रता वाढवण्यास मदत करेल.

प्रश्न ३ : परीक्षेत अपेक्षित यश नाही मिळाले तर घरात, बाहेर समाजात कसे वावरायचे याची भीती वाटते, ती भीती कशी जाईल ?

उत्तर : यासाठी सर्व प्रथम आपण आपल्या मुलांवर जे अपेक्षांचे ओझे टाकले आहे ते आधी दूर केले पाहिजे. आपण हे लक्षात ठेवावयास हवे, प्रत्येक मुलगा काही परीक्षेत पहिला येणार नाही. ज्याने त्याने आपली बौद्धिक, शारीरिक कुवत ओळखून त्याद्वारे ध्येय ठरवावीत. पण जर ती ध्येयं साध्य झाली नाहीत, तर नाऊमेद न होता खंबीरपणे त्याचा सामना करायला हवा. उगीचच दुसऱ्याशी स्पर्धा न करता आपल्या स्वतःशीच स्पर्धा करावी. माझ्या कालच्या दिवसापेक्षा आजचा दिवस मी अधिक जोमाने अभ्यास केला का, याचा विचार करावा. समाजात आपल्याला काय तोंड दाखवावे लागेल, यापेक्षा मी माझ्या क्षमतेनुसार पूर्ण वेळ न्याय देऊन अभ्यास केला का? अधिक जोमाने अभ्यास कसा करता येईल? याद्वारे आपल्या विचारांना जागृत करून एकाग्रतेने अभ्यासात लक्ष द्यायला हवे. जेणे करून आपल्या मनावरचे दडपण दूर होऊन आपले मानसिक संतुलन कायम राहण्यास मदत होईल.

प्रश्न ४ : परिवार की कारकीर्द कशाला प्राधान्य द्यावे ?

उत्तर : दोन्ही गोष्टी महत्त्वाच्या आहेत. हा विषय ज्याने त्याने आपापल्या अनुषंगाने पडताळायला हवा. आपले वय, आर्थिक गरजा, जबाबदाऱ्या ह्या गोष्टी बघून घरातील वातावरण, परिस्थिती विचारात घेऊन निर्णय करायला हवा.

(पृष्ठ क्र.१२ वर)

ब्रह्मावत्सांकरिता

शिकण्यासारखं बरंच काही...

(भाग - २)

योगियाची समदृष्टि

ब्र. कु. सुभाष, ज्ञानसरोबर, आबू पर्वत

भ्राता जगदीशभाईचे जवळून निरीक्षण करण्याचे मला सौभाग्य लाभले. भ्रातार्जींच्या वागण्या-बोलण्याचा माझ्या मनावर गहिरा प्रभाव पडला.

मधुबनमध्ये 'अर्जुनदादा' नावाचे साकार बाबांच्या काळापासून एक वरिष्ठ भाऊ होते. लौकिक पातळीवरून विचार केला तर अर्जुनदादांची व्यावहारिक बुद्धी अल्प होती. ते साधे भोळे होते. बाबांवर निरतिशय निष्ठा आणि प्रेम हीच मोठी पुंजी त्यांच्याजवळ होती. अर्जुनदादांना बाबा 'मधुबनचे खेळणे' असे संबोधत. एकदा बाबांनी घोषित केलं, जो कोणी अर्जुनला १ ते १०० अंक मोजायला शिकवून दाखवेल, त्याला मी चांदीचा पेला बक्षीस देईन. कोणीही हे काम करू शकले नाही.

अर्जुनदादांकडून व्यक्तिशः मी अनेक प्रकारच्या कर्मणासेवा शिकलो, उदा:- लोणी काढणे, ज्ञानमुरली छापली जायची, त्याचे गठ्ठे बांधून पोस्ट करणे, पाण्डवभवनाच्या अंगणात पहारा देणे इत्यादी. 'प्रकाशमणी दादीजींच्या जेवणानंतरच अर्जुनदादा भोजन ग्रहण करत इतके त्यांचे वरिष्ठ बहिर्णीविषयी प्रेम होते. अशा भोळ्या भाबड्या दादांनाही साकार बाबांनी यज्ञात सामावून घेतले होते.

जेव्हा अर्जुनदादांनी देह त्यागला, त्यावेळेस जगदीशभाई मधुबनमध्येच होते. त्यांचीही प्रकृती ठीक नव्हती. कर्करोगावर उपचार, त्यानंतरची गुंतागुंत आणि प्रकृती अस्वास्थ्य अशा दगदगीचा सामना सुरू होता. भ्राताजी सुखधाममध्ये 'कर्मभोगावर कर्मयोगाद्वारे विजय' ही साधना प्रकटरूपात करत होते. 'सुखधाम'मधून जगदीशभाई पाण्डवभवनाच्या दारापर्यंत कसेबसे आले. कारण काय? तर अर्जुनदादांच्या अंतिमयात्रेत सहभागी होऊन त्यांना खांदा देण्याची तीव्र इच्छा!

ते पाहून इतर सर्वजण म्हणाले, 'भ्राताजी तुमची तब्येत ठीक नाही, तुम्ही एवढे कष्ट घेऊ नका. आम्ही आहोत पुढील सर्व विधी उरकण्याकरिता. तुम्ही आराम करा.'

जगदीशभाई जड अंतःकरणाने बाजूला झाले आणि म्हणाले, "अर्जुनदादा तुम्ही महान! शेवटच्या श्वासापर्यंत आपली काया ईश्वरी सेवेसाठी कष्टविली. दधीचि ऋषींचे प्रत्यक्ष दर्शन तुमच्या कर्मणा सेवेद्वारे घडले." असे म्हणून त्यांनी हात जोडले, तेव्हा उपस्थित असलेल्या सर्वांचेच अंतःकरण हेलावले. अर्जुनदादांच्या भोळ्याभाबड्या स्वभावामुळे अनेकांनी त्यांची कधी चेष्टामस्करीही केली असेल; पण भ्रातार्जींनी दाखविलेल्या सन्मानाने अनेकांच्या मनातली अर्जुनदादांबद्दलची प्रतिमा उजळून गेली.

कुठल्याही व्यक्तीबद्दल आपल्या भावना किती उच्च असाव्यात याचे दर्शन भ्रातार्जींनी घडवले. असे महान जगदीशभाईजी! अशी होती त्यांची समदृष्टी. यज्ञसेवेतील कुठलाही वाटा कोणीही उचलला असेल; पण हृदयापासून केलेल्या सेवेचे मोल भ्रातार्जींच्या लेखी अनन्यसाधारण होते.

(पृष्ठ क्र.११ वरून)

आपल्या जोडीदारासोबत किंवा घरातील योग्य व्यक्तीशी विचार-विनिमय करावा. 'मनात आले आणि करून टाकले' असे करू नये. मनाला थोडं थांबायची सवय लावायची. मग केलेला निर्णय सुनियोजित पद्धतीने राबविता येईल. गरज आहे ती उतावळेपणा बाजूला ठेवण्याची. हे करून पहा.

(शब्दांकन : ब्र.कु. नितीन, कुवेत)

परमार्थ करावा नेटका

ब्र.कु. साहेबराव, पाबळ

अनेकवेळा आपल्या कानी, 'आधी प्रपंच करावा नेटका मग साधावे परमार्थ हिता' अशा ओळी कानी पडतात. त्यामागे संत सज्जनांचा भाव इतकाच होता की परमार्थात बुडल्याने आपापले विहित कर्म टाळू नये. आपल्या कौटुंबिक किंवा लौकिक जबाबदाऱ्या बाजूला सारून देव-देव करीत बसले तर समाजव्यवस्था ढासळू लागेल. इतिहासकाळात असे घडल्याचे आढळते. विशेषकरून ज्यांना प्रापंचिक जबाबदाऱ्यांचा कंटाळा आला त्यांनी कुटुंबास सोडून भिक्षु बनणे पसंत केले. भिक्षु समूहास राजाश्रयही मिळू लागला. परिणामी जो तो भिक्षु बनू लागला. मग काम कुणी करायचे, शेती, उद्योगधंदा, देशाचे रक्षण कुणी करायचे? नंतरच्या काळात झालेल्या परचक्रांना थोपविण्यास क्षात्रतेजही उरले नसल्याने राष्ट्र पारतंत्र्यात जायची वेळ आली. म्हणजे ना ईश्वरप्राप्ती ना ऐहिक प्राप्ती अशी अनेकांची स्थिती झाल्याने संतांनी सुचविले, आधी प्रपंच नेटका करा. निदान एक गोष्ट तरी नीट करा.

प्रपंचाचा विस्तार फार न मांडता आपण, परमार्थ म्हणजे काय याकडे साक्षेपाने पाहूया. अनेकांना परमार्थ म्हणजे, भक्ती, पूजा अर्चा, शास्त्रपठण किंवा श्रवण असे वाटते. भगवानुवाच, परमार्थ म्हणजे 'परम अर्थात श्रेष्ठ अर्थ जाणून घेणे आणि त्या अर्थाच्या स्थितीत मन-बुद्धी स्थित करणे. सोप्या भाषेत सांगायचे तर परमात्म्याकडून श्रेष्ठ ज्ञान प्राप्त करणे व ते आपल्या जीवनात धारण करणे हाच खरा परमार्थ होय. हीच खरी साधना किंवा परमार्थ. एकदा हा परमार्थ नीट साधू लागला की आपोआपच प्रपंच-व्यवहार साधता येतो. परमार्थ ठीक केला की बाकी सगळं 'योगक्षेम वहाम्यहं' चा अनुभव येऊ लागतो.

परमात्मा शिव येऊन आपले ज्ञान देतो आणि मनुष्यास देवत्व प्राप्त करण्याचा मार्ग दाखवितो. देवतांनाही

गृहस्थाश्रमी दाखविले जाते. पण तो पवित्र गृहस्थाश्रम होता. देवतांच्या चरणी प्रकृतीची पाचही तत्त्वे दास-दासींच्या रूपात दाखवितात. कुणाच्या डोक्यावर नाग आपला फणा धरून उन्हापासून संरक्षण करतो, कुणी समुद्रात पहुडला आहे, पण सागराच्या लाटांमुळे विचलित न होता शांतपणे पहुडलेला असतो, कुणी कैलासपर्वतावर स्थिर दाखविला आहे. तात्पर्य, देवतांसमोर प्रकृतिदेखील नम्रपणे सेवक म्हणून उभी आहे. मनोवांछित फळ देण्यास प्रकृती उत्सुक आहे.

सध्याच्या काळातील गृहस्थाश्रमी पहा, मनोवांछित फळप्राप्ती न झाल्याने मनुष्य दुःखी-अशांत आहे. देवतांचा गृहस्थाश्रम पवित्र होता म्हणून त्यांना 'कमलासनधारी' दाखवितात. त्यांच्या मूर्ती किती सुंदर, आभूषित पाहायला मिळतात. मग चैतन्य रूपात त्या देवता किती सुंदर आणि अलंकृत असतील याची कल्पनाच केलेली बरी.

आताच्या काळात मनुष्य एकीकडे अन्नान्न दशेत आहे, तर दुसरीकडे देव-देवतांच्या उत्सवात लाखो करोडो रुपये उधळताना दिसतो. केवढा विरोधाभास आहे. मनुष्याचेच श्रेष्ठ स्वरूप देवता होते, तेव्हा त्याची मूर्ती अलंकृत होती आणि आता मनुष्य साधारण विकारी रूपात येऊन पोहोचला, तेव्हा त्याची अवस्था अगतिक प्रपंची व्यक्ती म्हणून झाली आहे. अशा वेळेस परमात्मा येऊन मनुष्याला परमार्थाचा खरा अर्थ सांगतो. परम अशा आत्म्याला म्हणजे परमात्म्याला, आपण स्वतःला आत्मा समजून आठवणे म्हणजे खरा परमार्थ. या अभ्यासाने आपले गृहस्थी जीवन हे गृहस्थाश्रमी जीवन बनू लागते. असा हा परमार्थ प्रथम साधला तर प्रपंच आपोआपच साधला जातो हेच खरे म्हणून परमार्थ करावा नेटका !

(आधार : मातेश्वरींचे अनमोल वचन)

यज्ञ रक्षक, यज्ञाचे विश्वकर्मा - दादा चंद्रहासजी...

ब्र.कु. हेमंत, शांतिवन, आबूरोड

जेव्हा शूरवीर सैनिक देशाच्या सीमेवर प्राणपणाला लावून रक्षण करतात. तेव्हाच करोडो देशवासी निश्चित होऊन झोपू शकतात, जग जाणो वा न जाणो, पण त्याग, बलिदानाने देशप्रेमाची गाथा लिहिणारे देशभक्तच राष्ट्राचा गौरव वाढवतात. शिवपित्याने रचलेल्या रुद्र गीता ज्ञान यज्ञाचे रक्षण करणारे असेच एक जागरूक सेनानी, यज्ञ रक्षक होते 'दादा चंद्रहासजी!' त्यांनी यज्ञाच्या स्थूल-सूक्ष्म साधन संपत्तीचं सदैव रक्षण केलं. वीर योध्यांसमान नाम-मान-शान इत्यादींचा त्याग करून, ते आध्यात्मिक सेनेचे चिरस्मरणीय सफल सेनापती बनले. यज्ञासाठी समय-संकल्प-श्वास व सर्वस्व अर्पिणाच्या दादांनी अंतिम श्वासापर्यंत सेवेत जीव ओतला. निर्मळ स्वभाव आणि प्रामाणिकतेच्या बळावर यज्ञ इतिहासात अजोड स्थान प्राप्त करून ते अजरामर झाले.

दादांचा जन्म सिंधू हैद्राबाद येथे झाला. पिता 'जुहरमल' यांनी नाव ठेवलं - 'माधव' (सिंधी भाषेत त्यांना माधौ वा माधु असंही म्हणत.) वडिलांचा जपानमध्ये व्यवसाय होता. तेथे कोबे शहरात अचानक झालेल्या भूकंपात वडील मृत्यूमुखी पडले व माधवच्या डोक्यावरून पित्याचे छत्र कायमचे हरवले, तेव्हा ते अवघे सहा महिन्याचे बाळ होते. पित्याच्या निधनाने आई-मुलावर दुःखाचा डोंगरच कोसळला. त्या दुःखाच्या आघाताने आईही, वडिलांच्या पाठोपाठ माधवला पोरकं करून देवाघरी गेली. तेव्हा सहा वर्षांच्या माधवला मावशीने पदरात घेतलं व संगोपन केलं. मावशीच्या मोठ्या मुलाच्या दोन मुलीं (दीदी मनमोहीनीजी व दादी शील इंद्रा) होत्या. लहान माधववर येणारी संकटं आई वडिलांच्या मृत्यूनंतर ही थांबली नाहीत. मावशीचाही अचानक देहांत झाला, तेव्हा दादा आजीकडे (आईची आई) गेले.

दादांच्या आजी ब्रह्माबाबांच्या घरापाशी राहत होत्या. जिकडे-तिकडे ओममंडळीची ही चर्चा होत होती. आजी त्यांना म्हणाल्या, 'ब्रह्माबाबांद्वारे ईश्वराचं दर्शन होतं' हे ऐकून ते ओममंडळीत गेले. त्यांनी तिथे गीतेच्या श्लोकांवर सहज-सुलभ-सोप्या भाषेत प्रवचन देतांना बाबांना पाहिलं. बाबांनी ओमध्वनीचे उच्चारण केल्या-केल्या ध्यानावस्थेत गेलेल्या माता-भगिनी एकमेकींना म्हणत होत्या, 'सखींनो, कृष्ण आलायं! चला त्यासवे रास करूया' हे दिव्य-दृश्य बाळमनाला मोहीत करणारं होतं. ती अलौकिक रासलीला पाहून माधव आश्चर्यचकित झाला. खरं तर बाबा सत्ययुगी देव-देवता बनण्यासाठी पवित्रतेची शिकवण देत, तेव्हा बाबांच्या ओजस्वी वाणीनं प्रभावित होऊन साधारण नर-नारीही ज्ञानमार्गावर सहज चालू लागत. बाबांकडून हीच प्रेरणा दादांना देखील मिळाली व पवित्र जीवन व्यतीत करायचा दृढ संकल्प करून, ते पवित्र जीवनाचा आनंद घेऊ लागले.

त्याच कालावधीत पवित्रतेचं व्रत घेणाऱ्या मातांचे पती परदेशातून परत आले. तेव्हा माता त्यांना म्हणाल्या, 'काम विकार हे तर विष आहे. ना मी स्वतः विष पिणार, ना तुम्हाला सेवन करू देणार. परंतु मांसाहार-मदिरापानाच्या सवयीचे गुलाम झालेल्या मंडळींना पवित्र राहणे कठीण झाले. दादी प्रकाशमणीजींच्या दोन बहिणी सती दादी व किशनी दादींच्या पतींनी युवकांना भडकावलं व सत्संगाच्या इमारतीस आग लावायचा प्रयत्न केला. परंतु 'जिसको राखे साईयां, मार सके ना कोई' अर्थात 'देव तारी, त्याला कोण मारी!' ह्या म्हणीप्रमाणे लाक्ष्यागृह अग्निकांडातून वाचलेल्या पाण्डवांप्रमाणे सत्संगी आगीतून वाचले. दादा या घटनेचे प्रत्यक्षदर्शी होते. बाबांनी ओममंडळीला ओमनिवास मध्ये हलविले. ओमनिवास मध्ये लहान मुलांसाठी बाबांनी

वसतिगृह उघडले. त्यात सत्संगही होऊ लागला. रोज सायकलीने शाळेत जाताना आधी सत्संगात जाऊन दादा मुरली ऐकत. अॅन्टी ओममंडळीने धरणे धरले. अनेक अडचणी उपस्थित केल्या, तेव्हा बाबांनी ओमनिवास कराचीला नेलं. बाबांसोबत काही मोजकी कुटुंबे कराचीला गेली. परंतु ज्ञानमार्गात एकटं चालणारे दादा हैद्राबादलाच राहिले.

चातकासमान ज्ञानामृताची गोडी लागलेल्या दादांची स्थिति पाण्याविना माशासारखी झाली. ते मुरलीसाठी तळमळू लागले. काही माता बहिणी लपून बाबांना भेटण्यासाठी कराचीला जात. त्यांच्या सोबत दादा कराचीला जाऊन समर्पित झाले आणि ज्ञानामृताची तहान भागवू लागले. तेवढ्यात अॅन्टी ओममंडळीने दादांविरुद्ध वॉरन्ट काढले अन् चीफ मिनिस्टरने स्वतः कारमध्ये घालून मेहुण्या (बहिणीचे पती) कडे आणून सोडले. दादांचा शुद्ध अन्नाचा नियम पक्का असल्याने त्यांनी ७-८ दिवस काहीच खाल्लं नाही. शरीर सुटू नये म्हणून मेहुण्यांनी स्वतः स्वयंपाक करायची मुभा दिली. तेव्हा दादां म्हणाले, 'मी तुमच्या पापाचा पैसा अन्नासाठी वापरणार नाही.' कपडे शिलाई करून ते कधी सहा तर कधी आठ आणे कमवत व गहू विकत आणून, दुधासोबत पोळी खात. संधी मिळताच ज्ञानमुरली ऐकण्यासाठी जात. पण मेहुण्याला माहीत झाले की ते चांगलच चोपून काढत. एके दिवशी स्वप्नात येऊन बाबांनी- 'जिल्हाधिकाऱ्याला पत्र लिहून मुक्ती कशी करू शकतोस' हे सांगितले. तेव्हा दादांनी कलेक्टरला पत्र लिहिले की नातेवाईक व मेहुणे खूप मारतात, जर मी मरण पावलो तर तुम्ही जबाबदार ठराल.' हे पत्र कपड्यांमध्ये अशाप्रकारे ठेवले की कुणीही पाहू वा वाचू शकेल. पत्र वाचून नातेवाईक खूपच घाबरले व दादांना त्यांनी कायमचे बंधनमुक्त केले व मुक्त खग बनून दादा कायमस्वरूपी बाबांपाशी आले.

एकदा संदेशीने ध्यानावस्थेत कल्पवृक्षाचे चित्र पाहिले. बाबांनी विश्वरतन दादांना कल्पवृक्षाचे चित्र रेखाटायला सांगितलं व सर्वांना आपापले मत विचारले. तेव्हा दादांनी तर्क दिला, 'बाबा, कल्पवृक्षाच्या चित्राने सृष्टी नाटकाच्या रिपीटेशनचे (पुनरावृत्तीचे) रहस्य स्पष्ट होत नाही.' तेव्हा बाबा म्हणाले, 'बरं, पण ते कसं स्पष्ट

होईल?' तेव्हा दादांनी गोळ्याचे चित्र काढलं. सृष्टी चक्राचे सुंदर चित्रण पाहून बाबा खूश झाले. सृष्टी चक्राच्या (World Drama Wheel) चित्राच्या निर्मितीत निमित्त बनल्याने त्यांना 'चंद्रहास' हे नाव दिलं. (शास्त्रांमध्ये चंद्रहासाच्या भाग्याचा उल्लेख मिळतो.) गुलजार दादांनी ध्यानावस्थेतून अव्यक्त नावं आणली. बाबा म्हणाले, 'संन्यासी संन्यास केल्यावर नाव बदलात, तुम्ही तर खरे राजयोगी संन्यासी आहात, म्हणून बाबांनी तुमचीही नावं बदलली.' शिवबाबांनी दादांना 'गुलजार मोहन,' हे अव्यक्त नाव प्रदान केलं.

कराचीच्या तपस्याकुंडात दादांनी व्यतीत केलेली चौदा वर्षे स्वर्गासमान होती. त्यात पुरुषांमध्ये अन्याय सहन करणारे दादा-एकमेव बद्ध कुमार होते, त्यामुळे बाबांचे खास लाडके होते, बाबा त्यांच्यावर प्रेमाची उधळण करत, राजकुमारासारखे संगोपन देत. यज्ञवत्सांना रसगुल्ले, रसमलाई सारख्या मिठाई मिळाव्यात म्हणून बाबांनी कोलकात्याहून हलवाई बोलावला. त्याने मातांना मिठाई बनवायला शिकवली. यज्ञात ८-१० गाई होत्या. दुधाची कमतरता नव्हती. बाबा रोज नवीन मिठाई खाऊ घालत, तेव्हा बाबांद्वारे दादांना बालपणी प्राप्त न झालेल्या मातपित्याच्या भरण-पोषणाची भासना होई. त्याच काळात सुशिक्षित लोक समर्पित होऊ लागले. त्यांच्यात एक दाक्षिणात्य भाऊही होता. त्याला बाबांनी नाव दिले 'ऋषी'. त्यांच्याकडून इंग्रजी शिकून, दादा इतरांना इंग्रजी शिकवत. सायकलीने ते रोज क्लिपटनवर जाऊन बाबांची वाणी ऐकत व कुंजभवन मध्ये परत येऊन बहिणींना मुरली ऐकवत. कधी बाबा त्यांना मम्मांना मुरली घायला पाठवत. तसचं शुद्ध तूप विकत घेण्यासाठी दादांना हैद्राबादला पाठवित. तेव्हा ते सिंधी व्यापाऱ्यांना ईश्वरी साहित्य भेट देत.

१९४७ साली भारत व पाकिस्तान विभाजनानंतर, यज्ञवत्सांना नातेवाईक भारतात बोलावू लागले. मनमोहिनी दीदींचे काका मूलचंद यांनी भारतात आल्यावर आर्थिक सहाय्य देण्याचं कबूल केलं, तेव्हा दादा ओममंडळी सोबत आबूला आले. परंतु माता-भगिनींचे नातेवाईक मूलचंदजींना म्हणाले, 'तुम्ही जर त्यांचा खर्च सोसलात तर ज्ञान-यज्ञ असाच चालू राहिल. मग आपल्या आई-बहिणी कशा परत येतील?' त्यामुळे चाचा मूलचंद संभ्रमात पडले व

दिलेल्या वचनास जागले नाहीत. याकारणाने यज्ञात बेगरी पार्ट (आर्थिक चणचण) सुरू झाली. तेव्हा दादा एके दिवशी बाबांना म्हणाले, 'बाबा, मी बाहेर जाऊन एखादा धंदा करू का?' त्यावर बाबा उत्तरले, 'प्रिय वत्स, कवडीमोल धंदा करण्यापेक्षा, ज्ञान रत्नांचा धंदा करायचा उत्साह का येत नाही? म्हणून दादा लौकिक बहिणीच्या निमंत्रणानुसार मुंबईला सेवार्थ गेले. तेथे जाऊन ज्ञानाची पुस्तकं छापून त्याद्वारे सेवा करू लागले.

मुंबईत असताना एके दिवशी दादांनी स्वप्नात पाहिलं यज्ञात पैशांची खूपच टंचाई झालेली आहे. म्हणून त्यांनी पाच-सहाशे रुपये जमवून, पोस्टाच्या पाकिटात घालून पाठविले आणि काय आश्चर्य! त्याच दिवशी भाण्डारगृहात धान्याचा एक दाणा नव्हता. सगळा शिधा संपला होता. दादांनी पाठवलेले पैसे वेळेवर मिळाले व ब्रह्मावत्सांना ब्रह्माभोजन प्राप्त झाले. एकदा दादांना कोलकात्याहून भावाचे पत्र आले व कळले की, जे सिंधी पाकिस्तानात मालमत्ता सोडून आले, त्यांना सरकार भरपाई देत आहे. दादांनी आवश्यक अर्ज केल्यावर धनराशी मिळाली. दादांनी त्या पैशांनी सोन्याच्या गिन्नीचे (अशर्फी/नाणी) दोन हार बनवून बाबा-मम्मांच्या गळ्यात घातले, तेव्हा दादांना बाबांनी प्रेमाने कुशीत घेऊन स्वर्गीय स्नेहाचा अनुभव करवला.

पदमापदम भाग्यशाली दादांना बाबांचे स्नेह-सानिध्य लाभले. दादा, बाबांसोबत बैडमिन्टन खेळत. 'मीठे बच्चे' म्हणून सर्वांवर जीवापाड प्रेम करत... एकदा दादा बाबांची मालिश करत होते. तेवढ्यात एक मजूर माता येऊन दूर उभी राहिली. बाबा म्हणाले, 'पहा, या मुलीला काय हवंय?' ती म्हणाली, 'राखी बांधायची आहे'. बाबांनी तिचे प्रेम जाणून तिच्याकडून राखी बांधून घेतली. बाबांच्या आदेशाने दादांनी तिला प्रसाद व ओवाळणी घातली. बाबांनी विचारलं, 'किती पैसे दिले?' ते म्हणाले, 'दोन रुपये' बाबा म्हणाले, 'फक्त दोन रुपये?' बाबांचा इशारा जाणून वीस रुपये दिल्याने माता भारावून गेली. बाबांच्या प्रेम व उदारतेवर निर्धन श्रमिकही फिदा होत. बाबांना व वत्साना सकाळी-सकाळी ताजे दूध मिळावे, म्हणून दादा विश्व किशोर सिरोहीहून गाय विकत आणायला गेले. पण गाय ट्रकमध्ये काही चढेना, तेव्हा मालक सोबत येऊन गाय बांधून गेला.

रात्री गाय दोर तोडून पळाली. २-३ दिवस शोधून सापडेना. चित्याने खाल्ले असावे हे समजून सर्वांनी शोध सोडला. परंतु ३ दिवसानंतर गुराखी गाय घेऊन आला. तेव्हा बाबा मुरलीत म्हणाले, 'गाय मालकाला विसरली नाही, परंतु तुम्हा वत्सांचे एवढं ज्ञानयुक्त लालन-पालन करूनही तुम्ही बाबांना विसरता' बाबांची अशी ज्ञान द्यायची रीत रमणीक होती.

आबूत कोटा हाऊस मधून पोखरण हाऊस (आजचे पाण्डव भवन) मध्ये यज्ञ स्थानांतरित झाला, तिथे बरीच जमीन होती. तिथे बाबांनी दादांना हिस्ट्री हॉलचे बांधकाम सोपविले. ब्रह्माबाबा अव्यक्त झाल्यावर दादांनी शांतिस्तंभाचे निर्माण कार्य केले. त्यानंतर ट्रेनिंग सेंटर, इंद्रप्रस्थ, विशाल भवन, लाईट हाऊस इत्यादी भवन बांधून सर्वांना सुख देण्यासाठी निमित्त बनले. दादा म्हणत, 'खरं तर मी इंजीनियर नव्हतो, परंतु बाबांनी मला इंजीनियर बनवलं, जणू बाबांनी विश्वकर्माचे वरदानच मला दिलं !' नवीन बिल्डिंग बांधून तयार झाली की बाबा म्हणत, 'आधी राहून बघ, पाहुण्यांना कोणताही त्रास होता कामा नये!' दादा जातीने लक्ष देऊन भवन निर्माणाचे कार्य चोखपणे करत. बांधकाम करणारे मिस्त्री (गवंडी) व मजूर त्यांना 'बाबूजी' म्हणत, बाबाही दादांना सन्मान देत मोठ्या नम्रतेनं 'बाबूजी'च म्हणत. म्हणून मधुबननिवासी व अन्य त्यांना 'बाबूजी' संबोधत.

एके दिवशी श्रमिक जेवायला गेल्यावर दादा वामकुक्षी घेत पडले. तेव्हा बाबा म्हणाले, 'वत्स, आराम करतोयस !' तेव्हा ते म्हणाले, 'बाबा, जिसके सिर मामला वो कैसे आराम करेगा? (ज्याच्या डोक्यावर जबाबदारीच ओझं तो कसा झोपेल बरं?)' तेव्हा बाबा म्हणाले, 'अरे तुझ्यावर जबाबदारी कसली?' हे ऐकून ते बाबांचा आशय समजले की कर्ताकरविता तर बाबा आहेत आणि मी फक्त निमित्त कर्ता आहे. असेच एकदा कामात धावपळ केल्याने दादा थकले होते. निर्मलशांता दादी कोलकाता जात होत्या. बाबा दादांना म्हणाले, 'आज टेप केलेली वाणी तयार करून दादींना दे.' दादा उत्तरले, 'आज मी खूप दमलोय, दोन दिवसांनी पोस्टाने पाठवीन.' बाबा हसत म्हणाले, 'वत्स, जेवायला वेळ आहे, मात्र मुरलीसाठी नाही,' हे ऐकून दादा म्हणाले, 'दिवसभर काम करूनही मलाच बोलता, इतरांना

नाही.' तेव्हा बाबा प्रेमाने कुरवाळत म्हणाले, 'हे रागावणं नाही, प्रेम आहे. इतरांना बोललो तर ते दुखावतील, तुझ्यावर विश्वास आहे म्हणून तुलाच सांगतो.' बाबांच्या अधिकारयुक्त प्रेमळ वाणीने दादांना गहिवरून आलं व त्यांनी पुन्हा कधीच तक्रार केली नाही.

दादा प्रेमाने बाबांची मालिश करत, परंतु बाबा सेवा घेऊ इच्छित नसत, म्हणून 'नको' म्हणत. तेव्हा दादा रमणीकतेने म्हणत, 'बाबा, मी तुमची नव्हे, शिवबाबांच्या रथाची मालिश करतोय. ह्या शरीररूपी रथाला तर तुम्ही शिवबाबांना भाड्याने दिलयं ना!' बाबांना अंधोळ घालताना दादा म्हणत, 'बाबा, मी तुमच्यापेक्षा मोठा भक्त आहे. द्वापरयुगात तुम्ही शिवबाबांचे हिऱ्याचे शिवलिंग बनवून, दुग्धाभिषेक करून पूजा कराल. पण आता स्वयं शिवबाबा चैतन्य रूपात तुमच्या देहात विराजमान आहेत. शिवबाबा व तुम्ही ग्रेट ग्रेट ग्रेण्ड फादर दोन्ही पूज्य आत्म्यांवर मी बादलीने गरम-गरम पाणी ओतून जलाभिषेक करून पूजा करतोय.' तेव्हा त्याचं हे प्रेमळ-रसाळ बोलणं ऐकून बाबांना हसू येई. खरोखरीच बाबांचं मस्तक शिवाच्या पिंडीसारखं दिसत असे.

बाबा म्हणत, 'मुलांनो, जितकी ज्ञानरत्न धारण कराल, तितकेच हिरे सत्ययुगात तुमच्या मुकुटात असतील.' दादांना ज्ञानरत्नांचा खूपच व्यासंग होता. यज्ञात नवी-नवी टेप मशीन आली. दादा स्वतः मुरली रेकार्ड करत. त्यात बाबांच्या आवाजांआधी दादांचा आवाज असे. दादांनीच साकार ज्ञानमुरली रेकार्ड करून अनमोल ज्ञानरत्नांचा खजिना संग्रहित केला. मी मातेश्वरी भवन मध्ये सेवारत होतो. तिथे पाहुण्यांना सुविधांची गरज भासली तर दादांना सांगत असे. तेव्हा ते स्वतः येऊन आवश्यकतेचा आढावा घेत व साधन-सुविधांची पूर्तता करत. दादा वाह्यात खर्च न करता यज्ञाचा एक नू एक पैसा वाचवत. मर्यादेमध्ये राहून सुख द्यायचे दादांचे संस्कार कौतुकास्पद होते. त्यांच्यात स्नेह आणि शिस्तीचे (लव एण्ड लॉ) सुंदर संतुलन दिसत असे. एकनामी-एकानांमी साधणाऱ्या मितव्ययी दादांचा स्वभाव खूपच मिलनसार होता, ते जसा वेळ-काळ तसा संवाद करत. बांधकाम करताना प्रत्येक बाबींवर त्यांची बारीक नजर असे. त्यांच्या उपस्थितीत कुणीही यज्ञाचे नुकसान करू शकत नसे.

मधुबन मधील समर्पित जीवनात मी त्यांना सदैव एक सतर्क सैनिकांसमान यज्ञाचे रक्षण करताना पाहिले. यज्ञासाठी झिजणारे, सेवेत प्राणाची बाजी लावणारे, यज्ञ रक्षक, यज्ञाचे विश्वकर्मा दादा चंद्रहास यांनी २७ डिसेंबर २००९ रोजी देह त्याग केला व विश्व नव निमिर्तीच्या महान कार्यासाठी जगाचा निरोप घेतला.

(पृष्ठ क्र.१० वरून)

उर्जेचा स्रोत दादीजीच असत. केवढी कौतुकाची बाब होती. प्रसंगी कार्यक्रमाची कॉमेन्ट्री त्या करत. जिथे लौकिक लोकांचे एखादे वस्तूंचे प्रदर्शन भरले असेल, तर तिथे आपल्या ज्ञानाचे प्रदर्शन वा ईश्वरी साहित्य प्रदर्शन कसे भरविता येईल याकडे त्यांचे लक्ष असे. वर्तमानपत्र वाचतानाही हाच कटाक्ष असे. त्या काळी टेलिफोन डिरेक्टरीतून भारतीय वंशाच्या लोकांना वेगवेगळ्या कार्यक्रमांला बोलावण्याकरिता नंबर काढण्याची युक्ती त्यांनी शिकविली.

अचूकतेवर त्यांचा खूप भर असे. परदेशातील ईश्वरी साहित्य विभागाच्या प्रकाशनाचे कार्य त्यांनी माझ्यावर सोपविले. एखाद्या पुस्तकाचे शीर्षक, कागद, छपाई, शब्द, चित्रं या सगळ्यांच्या निवडीवर त्यांच्या मार्मिक टिपण्या असत. सन २००० मध्ये एका भावाने सांगितले, माझ्या वाढदिवसानिमित्त 'टाईमलेस विजडम कॅलेंडर'च्या काही प्रती मला वाटायच्या आहेत. कमी वेळात ते काम पार पडले. दादीजी त्यानंतर लगेचच कॅनडाला गेल्या. जाताना एक प्रत घेऊन गेल्या. आठ तासांच्या विमान प्रवासात त्यांनी ते बारकाईने पाहिले. टोरान्टोला उतरल्यावर मला आवजून फोन करून सांगितले, 'एकही चूक नाही, शाब्बास!' छपाई झाल्यावरही काही चूक नाही ना हे त्या बघत.

कुणी आजारी असेल, हॉस्पिटलात असेल तर आवजून वेळात वेळ काढून भेट देत. जनसंपर्क कसा वाढवावा, पाठपुरावा कसा करावा, प्रत्येकाला सन्मान व प्रेम कसे द्यावे, प्रोत्साहन कसे द्यावे हे सगळं दादीजींकडून शिकता शिकता मला माझं जीवन घडवता आलं यातच धन्यता वाटते. आणखी काय लिहू ?

(भावानुवाद : ब्र.कु. महेश, पनवेल)

चिंतन

अन्नशुद्धी - २

ब्र.कु. सारिका, दापोली

असं म्हणतात, 'पदरचे खावे, पण नजरचे खाऊ नये.' अर्थात् ज्या अन्नावर इतरांची आसक्तीवश दृष्टी पडली आहे. ते अन्न खाऊ नये. धकाधकीच्या शहरी जीवनांत हे कसं शक्य आहे? असा सहज विचार अनेकांच्या मनांत डोकावून जाईल. ज्याला साधना करायची आहे, अध्यात्मात काही प्रगती करायची आहे त्याच्यासाठी हे पथ्य आवश्यक आहे. बाकी इतरांना हे पथ्य बंधनकारक नाही. अन्न शिजवताना ते बनविणाऱ्याच्या मनातील विचार अन्नावर प्रभाव टाकत असतात. यालाच अन्नावर संस्कार होणे असेही म्हटले जाते. हे एक चक्र आहे. मनाचा प्रभाव अन्नावर आणि अन्नाचा प्रभाव मनावर. या कारणास्तव बाहेरचे अन्नपदार्थ म्हणजे हॉटेलातले पदार्थ आपली क्षुधाशांती करतील पण आंतरिक समाधान? त्याचे काय? घरात प्रेमाच्या भावनेने, घरातल्याच व्यक्तीने शिजवलेले भोजन आपल्याला नक्कीच समाधान देऊ करते.

'परान्ने जिह्वा दग्धा हस्तौ दग्धो प्रतिग्रहात्' ।

म्हणजे ब्राह्मणाची वाणी, परान्न भक्षणाने निष्प्रभ होते अर्थात् त्यातील सामर्थ्य नष्ट होते म्हणजेच जणु जीभ जळून जाते. त्याचप्रमाणे दक्षिणेच्या रुपात मिळणाऱ्या धनाच्या बाबतीत लालसा उत्पन्न झाली तर हातचे यशही जाते. वरकरणी धनधान्य, पैसा अडका मिळेलही; पण साधनेद्वारे मिळणारे आत्मिक सुख नष्ट होते.

याबाबत गौतम बुद्धांच्या 'आनंद' नावाच्या एका शिष्याची गोष्ट प्रसिद्ध आहे. 'आनंद' आपल्या आईचा एकुलता एक पुत्र होता. घरातील आर्थिक स्थिती उत्तम होती आणि आईची इच्छा होती, मुलाने संसार करावा. 'आनंद' मात्र बुद्धांच्या सत्संगात सामील झाला होता. दुःखी कष्टी आईला पाहून एका वारांगनेने सांगितले, "मी तुमच्या मुलाला अध्यात्माच्या मार्गापासून परावृत्त करेन, पण अट एकच, त्याचे लग्न माझ्याशी लावून द्यावे लागेल." सांसारिक बद्धतेपोटी त्या माउलीने 'हो' म्हटले. इकडे रोज

भिक्षापात्र घेऊन हिंडणाऱ्या 'आनंद'ला वारांगनेने नेमके हेरले. एक दिवस तिने आपल्याकडून भिक्षा घ्यावी अशी विनंती केली. 'आनंद'ने त्यात गैर काही नसल्याने भिक्षा (भिक्षा अर्थात् न शिजवलेले अन्न) घेतले. संन्याशाचे काही नियम असतात जसे उंबरठ्याबाहेरूनच शिधा घ्यावा. पाच घरी शिधा मागावा, कधी कुणी दिला नाही, तर सहाव्या घरी जाऊ नये इत्यादी. 'आनंद' या नियमात हळूहळू ढीला पडू लागला.

एकदा त्या वारांगनेने विनंती केली, "मी इथे शिजवलेले अन्न आपण ग्रहण करावे बाकीच्याकरिता शिधा देते तो घेऊन जावा." अशा प्रकारे रोज 'आनंद' तिच्या हातचे जेवू लागला. एके दिवशी तो बुद्धांच्यासमोर आल्यावर त्यांनी आनंदची घसरलेली आध्यात्मिक पातळी ओळखली. त्याला प्रेमाने विचारले असता त्याने घडला प्रकार कबूल केला. बुद्धांनी त्याला एकच सल्ला दिला. त्या स्त्रीस जाऊन विचार, "तू कुठल्या भावनेने जेवण बनवून मला खायला घातलेस?" आनंदला वारांगनेकडून उत्तर मिळाले, "माझा भावी पती म्हणून मी तुमच्याकडे पाहत होते." हे ऐकल्यावर आनंदला आपली चूक उमगली आणि तो सावरला.

स्वामी विवेकानंदांचे गुरु 'रामकृष्ण परमहंस ठरावीक शिष्यांचे हातचे जेवणच स्वीकारत. अन्यथा कुठेही शिजवलेले जेवण शक्यतो टाळत. ते म्हणत "अशा अन्नदोषाने, मिळवलेली आध्यात्मिक शक्ती नष्ट होते." आजच्या काळात अनेक लोक 'शबरी मला'च्या अयप्याचे व्रत घेतात हे आपण पाहतो. साधारणपणे कार्तिक महिन्यात किंवा ऑक्टोबर-नोव्हेंबर महिन्यात व्रत घेतात. ते पुढे यथा शक्ती दोन-चार महिने पाळतात जो तो आपापल्या आंतरिक निश्चयानुसार मांसाहार, परान्न यासारख्या गोष्टी वर्ज्य करतो.

तात्पर्य : अध्यात्मात प्रगती साधायची असेल तर परान्न टाळणेच हितकर आहे.

बोधकथा

क्षमा आणि प्रेमातून शिकवण

ब्र.कु. उमेश, सांगली

कुणा एका संताची कहाणी सांगतात, कुणी ही गोष्ट कबिरांना लागू करते तर कुणी अजून एखाद्या संताचे नाव घेऊन सांगतात. संतांच्या नावापेक्षा त्यातील 'बोध' महत्त्वाचा!

एका गावात एक संत होते, स्वतःचा उदरनिर्वाह वस्त्र विणून करत असत. साडी, धोतर अथवा जे काही वस्त्र विणले असेल त्याला रंगही लावायचा आणि मनांत लोभ न ठेवता गरजेपोटी धन लागतं, ते त्यातून मिळवायचं, हा त्यांचा शिरस्ता होता. उरलेला वेळ आपल्या साधनेत, ईश-चिंतनात घालवावा आणि सर्वांशी प्रेमाने वागावं. एवढंच त्यांना ठाऊक असे. एकदा त्यांच्या संयमाची किंवा क्षमाशीलतेची परीक्षा एका उद्दाम युवकाने घ्यायची ठरविली.

त्या महात्मा विणकराकडे जाऊन त्याने साडीची किंमत विचारली. संतानी सांगितले दोन रुपये. (हा काहीशे वर्षांपूर्वीचा काळ असल्याने किंमत त्यानुसार होती) युवकाने त्याचे दोन तुकडे केले आणि विचारले, "आता याची काय किंमत?" संत म्हणाले, "एक रुपया!" मग त्याचे अजून अर्धे तुकडे केले, तर किंमत झाली आठ आणे, मग चार आणे असे करता करता त्या उद्दटाने, वस्त्राच्या पार चिंध्या केल्या आणि त्याचा एक बोळा करून लांब फेकला. मग म्हणाला, "आता त्याची काय किंमत?" संत फक्त शांत मुद्रेने त्याच्याकडे पाहत राहिले. त्याने खिशातून दोन रुपये काढून देऊ केले तेव्हा ते म्हणाले, "तुम्ही साडी विकत घेतलीच नाहीत तर मी तुमचे दोन रुपये कसे काय घेऊ?" या उत्तराने त्या उन्मत्त युवकाचे डोळे खाडकून उघडले. त्याला क्षणात् पश्चाताप झाला. तो संताचे पाय धरू लागला तेव्हा ते म्हणाले, "अरे वेड्या, माझी क्षमा मागून काय उपयोग? ती साडी बनण्याकरिता ज्या शेतकऱ्याने मेहनतीने

इतका कापूस उगवला, त्याची बोंडे वेचणाऱ्या कामगारांनी तो गोळा केला. त्याचं सूत बनवले गेले. पुढे त्याची साडी बनली, त्यावर रंग चढवला गेला. कापूस निर्माण करण्यात या धरित्रीचादेखील मोठा वाटा होता. इतक्या सगळ्यांचे कष्ट त्यामागे होते. त्या सगळ्यांचीच क्षमा माग, जर तुला उपरती झाली असेल तर!"

एवढं गहन संभाषण झाल्यावर तो युवक डबडबलेल्या डोळ्यांनी पाहत म्हणाला, "मग तुम्ही मला आधीच का नाही रोखलंत? माझ्या हातून हे का घडू दिलंत?" त्यावर ते म्हणाले, "जशी धरणी तयार झाल्यावरच बी रुजतं, नाही तर ते फुकट जातं, तसं तुझं मन धारणक्षम होण्याकरिता तुला केलेल्या कृत्याची जाणीव होणे गरजेचे होते. जाणीव खोलवर होणे गरजेचे असते, वरवरच्या स्तरावर होणाऱ्या जाणिवेतून परिवर्तन होणे कठीण असते."

घडल्या प्रकाराने त्या युवकाला एवढे नक्की समजले की कुठलीही शिकवण प्रेमाने आणि क्षमाशील वृत्तीने दिली. तरच ती हृदयापर्यंत जाऊन पोहोचते. त्यातूनच परिवर्तन घडते, तोच खरा मार्ग आहे. असे परिवर्तन किंवा हृदयपालट हा कायमस्वरूपी असतो.

या बोधकथेला अनुसरून अशी समांतर घटना ब्रह्माबाबा अव्यक्त झाले, त्यानंतर लगेचच्या काळात घडली. साकार ब्रह्माबाबा असताना त्यांच्यासोबत काही व्यक्तींनी फोटो काढून घेतले होते. यज्ञातील फोटोग्राफीचे काम जसं दादा चंद्रहास करित त्याप्रमाणे व्यावसायिक फोटोग्राफरकडूनही काही फोटो काढून घेतले होते. बाबा अव्यक्त झाल्यावर त्या फोटोंचे महत्त्व विशेष रूपाने जाणवले. तसेच हेही लक्षात आले की ह्या फोटोंची 'निगेटीव्ह' आपल्याकडे यज्ञात नाही. प्रसंगाचे महत्त्व जाणून तो फोटोग्राफर 'निगेटिव्ह' देण्यास टाळाटाळ करू लागला (पृष्ठ क्र. २६ वर)

सुख-शांती, आनंदाचा राजमार्ग

ब्र.कु. पुष्पा, नाशिक

सर्वसामान्य माणसाला आपल्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी लाखो रुपयेसुद्धा अपुरे वाटू शकतात. एखाद्याच्या बाबतीत दैनंदिन गरजा अल्पशा पैशातही पूर्ण होऊ शकतात. म्हटलं तर या गरजा सापेक्ष असू शकतात. माणसाच्या गरजा पूर्ण करण्याचे एक साधन, पैसा आहे; पण किती पैसा आवश्यक आहे याचे उत्तर सापेक्ष आहे. अमुक धनराशी असल्यास माणूस सुखी राहू शकतो, असे ठोस उत्तर देता येत नाही, कारण सुख हे मानण्यावर अवलंबून असते. सुखानुभूती आंतरिक जडण घडणीवर अवलंबून आहे. बाह्य साधनांचा हातभार अल्पच म्हणावा लागेल.

आपण म्हणतो, गाडी, बंगला नसेल तरी चालेल; पण छोटे घर व सुखी जीवन असावे. घर ही आवश्यकता आहे, गरज आहे; पण बंगला हवा ही सुखलोलुप वृत्ती झाली. स्वतःचा जीवघात करायला निघालेल्या एखाद्यास विचारले तर तो सांगेल, घर-गाडी अमुक-तमुक सगळी साधने आहेत; मात्र जीवनात टेन्शन खूप आहे किंवा नाते-संबंधात तणाव आहे. म्हणजेच भौतिक साधने म्हणजे जीवन नव्हे, सुख, शांती, प्रेम इत्यादी गुणांची अनुभूती म्हणजे जीवन.

भक्त, भक्तीद्वारे ईश्वराची करुणा भाकतो, प्रार्थना करतो, हे प्रभू मला अज्ञानरूपी अंधकारातून ज्ञानरूपी प्रकाशाकडे ने. उदा. तमसो मा ज्योतिर्गमय. त्याचप्रमाणे भगवंताकडे शक्ती मागतो. कोणती शक्ती? आत्मशक्ती! ही शक्ती केवळ प्रार्थनेने प्राप्त होते का? आपली शक्ती का क्षीण होते? आत्मशक्तीचा विकास साधायचा असेल, तर राजयोगाचा अभ्यास साह्यभूत ठरू शकतो. सहज राजयोगद्वारे आपण जीवनात स्थायी सुख-शांती स्थापन करू शकतो.

देवाच्या मूर्तीसमोर केवळ गायन-पूजन केल्याने चिरस्थायी सुख शांती लाभते का? तसे असेल तर आजचा

मानव, नाटक, सिनेमा, सहली, पाठ्या इत्यादींतून आनंद का बरे शोधतो? ईश्वराचा सत्य परिचय मिळाला, तरच त्याच्या ठायी आपले मन आणि बुद्धी एकाग्र होऊ शकते. ज्याचा नीट पत्ता किंवा नाव-गाव ठाऊक नाही, त्याच्याशी आपला संपर्क होऊ शकतो का? नाही ना! तसेच ईश्वराचा सत्य परिचय जोपर्यंत होत नाही तोपर्यंत एकाग्रता साधण्यास पुष्कळ प्रयास पडतात. 'मन करा रे प्रसन्न' असं संतांनी सांगून ठेवले आहे; मात्र आपला अनुभव सांगतो क्षणाक्षणाला मनाचे रंग पालटत जातात. कधी प्रसन्न तर कधी अप्रसन्न अशा हिंदोळ्यांवर मन हेलकावे खात राहते. विचारांची शुद्धी सुख देते आणि अशुद्धी दुःख देते, हे सर्वांना ठाऊक आहे; पण अशुद्धी घालवायची कशी हाच यक्ष प्रश्न आहे.

प्रत्येक मनुष्य हा एक चैतन्य आत्मा आहे. मनुष्यात्म्याचे मूळ सात गुण आहेत. ज्ञान, पवित्रता, सुख, शांती, प्रेम, आनंद आणि शक्ती. प्रत्येक मनुष्यात्म्यात हे गुण आजही आहेत; पण कमी-अधिक मात्रेत. म्हणजे या गुणांचा स्रोत आपल्या आतमध्येच आहे. प्रश्न आहे तो स्रोत, झरा पुन्हा जागा करण्याचा. देहबुद्धीने वावरायला लागलो की राग-द्वेष इत्यादी अवगुणांचा प्रभाव वाढतो. त्याऐवजी आत्मबुद्धीने अर्थात् 'मी शरीरापासून वेगळा चैतन्य आत्मा आहे.' याचा अभ्यास हीच राजयोगाची पहिली पायरी आहे. सुख शांतीच्या राजमार्गावर पाऊल ठेवायचे असेल तर हा अभ्यास, त्याचा पाया आहे. अधिक माहितीसाठी जवळच्या ब्रह्माकुमारी केंद्रावर जाऊन याचे विनाशुल्क प्रशिक्षण मिळवा हीच नम्र विनंती.

किकिनो तोकी

(अर्थात् कसोटीचे क्षण)

भाग-२

ब्र.कु. मिझुए, टोकियो

जपानमध्ये सर्वशक्तीवान परमात्म्याचे कार्य ब्र.कु. सेवाकेंद्राद्वारे कसे सुरू कसे झाले, त्यातील प्रारंभीचा भाग मागच्या अंकात प्रकाशित झाला. आता पुढील भाग देत आहोत.

सुरुवातीच्या काळात मोठ्या जागेत सेवाकेंद्र सुरू झाले, नंतर काही कारणास्तव ती जागा सोडावी लागली. त्यामुळे दुसरी छोटी जागा निवडावी लागली तो वृत्तांत आपण पाहिला. काही दिवसांनी लंडनहून जयंतीदीदी टोकियोत आल्या. त्यांच्या राहण्याचीसुद्धा व्यवस्था होऊ शकत नाही, इतक्या छोट्या जागेत सेवाकेंद्र स्थलांतरित करावे लागले होते. नाईलाजस्तव दीदींची सोय हॉटेलमध्ये करावी लागली. याविषयी प्रत्येकालाच मनांत हळहळ वाटत होती. जयंतीदीदींच्या वास्तव्यात त्यांनी सगळ्यांना निक्षून सांगितले - 'हे असे सेवाकेंद्र कसे चालविणार? उद्या दुसरे कुणी वरिष्ठ भाऊ-बहीण आले तर रहायची सोय नीट झाली पाहिजे. तुम्हाला दुसरी जागा घेणे क्रमप्राप्तच आहे. त्यावर लवकरात लवकर कृती करा आणि आम्हां सर्वांना नवीन जागेची शुभवार्ता कधी देताय ते सांगा? त्यांची प्रेमळ सूचना नाकारण्याचा प्रश्नच उद्भवू शकत नव्हता.

दीदींच्या सूचनेवर विचार करण्यासाठी एका रविवारी आम्ही सर्व भाऊ-बहिणी एकत्र जमलो. त्यात भारतातून

आलेल्या ब्र.कु. रेशिमता सुद्धा होत्या. रेशिमताबेनने स्वतःचा अनुभव सांगितला. 'त्या' राहत असलेल्या ठाणे शहरातील सेवाकेंद्रासाठी नवीन इमारत उभी राहताना अनेक विघ्ने आली. अशा वेळेस सेवाकेंद्रावरील भाऊ-बहिणींनी सामुदायिकपणे राजयोगाची साधना केली. सर्वांच्या मनांत एकच उद्दीष्ट ठेवून एकाच विचारावर लक्ष केंद्रित केले.

त्याचे फलित म्हणून या विश्वव्यापी नाटकातील नोंदीनुसार योग्यवेळी इमारत बांधून पूर्ण झाली आणि सर्वांच्या तपस्येचे फळ मिळाले. हा अनुभव आम्हा टोकियोवासी ब्र.कु.साठी प्रेरणादायी होता. आम्ही देखील भाऊ बहिणींचे चार गट केले. आपल्याला कशा प्रकारचे सेवाकेंद्र हवे त्याचे चित्र मनःपटलावर सर्वांनुमते अंकित करायला सुरुवात केली. मनावर ते चित्र ठसावे

याकरिता एक कॉमेन्ट्री तयार करण्यात आली आणि त्याप्रमाणे राजयोगाचा हा प्रयोग सुरू केला. सेवाकेंद्रासाठी हव्या असलेल्या जागेत पुरेसा मोठा योगकक्ष, ब्रह्माभोजन बनविण्यासाठी पुरेसे मोठे स्वयंपाकघर, प्रशस्त असा ज्ञानवर्गाचा कक्ष असं सगळं नक्की केले. त्यानुसार जागा शोधायला सुरुवात केली.

(पृष्ठ क्र.२६ वर)

योजकस्तत्र दुर्लभः

ब्र.कु. अनिता, संगमनेर

एकदा एक माणूस एका लखपती व्यापाऱ्याकडे गेला आणि म्हणाला, “मला नोकरीची गरज आहे, मला काम मिळेल कां,” व्यापाऱ्याने विचारले, “तू कोणत्या प्रकारचे काम करू शकतोस ? तू किती शिकलेला आहेस ?”

त्या माणसाने म्हटले, “मला तर काहीच येत नाही. मी अडाणी आहे, परंतु जर मी तुमच्याकडे राहिलो, तर काहीतरी करू शकेन, असा मला विश्वास वाटतो.” त्यावर व्यापाऱ्याने म्हटले, “माझ्याकडे तुझ्यासाठी कोणतंच काम नाही, तू जा” असं म्हणून त्याने दार लावून घेतले. तो माणूस खूपच उदास झाला. दुसऱ्या दिवशी पुन्हा हिम्मत करून दुसऱ्या व्यापाऱ्याकडे गेला. त्याचे दुसऱ्या व्यापाऱ्याशीही तेच बोलणे झाले. असंच मग तिसऱ्या, चौथ्या, पाचव्या असे करत तो नवव्या व्यापाऱ्याकडे गेला. जेव्हा नवव्या व्यापाऱ्याने प्रश्न विचारला, तेव्हा त्याने पुन्हा तेच उत्तर दिले, “मला तर काहीच येत नाही, तुमच्या बरोबर राहिलो, तर काहीतरी करू शकेन.” त्याही व्यापाऱ्याने दरवाजा लावून घेतला.

परंतु त्याने हिम्मत हारली नाही. आता तो दहाव्या व्यापाऱ्याकडे गेला. दहाव्या व्यापाऱ्याने त्याला बसविले, चहापाणी दिले आणि त्याचे म्हणणे ऐकले. त्यावर तो व्यापारी म्हणाला, “अरे चालेल, माझ्याकडेही एक शून्य आहे, तू अजून एक आलास.”

मित्रांनो, असे झाले, त्या व्यापाऱ्याकडे आधीपासूनच आठ-दहा अडाणी माणसे होती. सगळेजण शरीराने हट्टे-कट्टे

होते. पडेल ते काम करत असत. त्यांच्यात एक गुण होता प्रामाणिकपणाचा. व्यापाऱ्याने उदार विचार ठेवला होता. आपल्याला धनाची कमतरता नाही; पण प्रामाणिक माणसं शोधूनही कमी सापडतात. राहेना का आपल्याकडे. दहा माणसांत अजून एक अडाणी आला तर दहावर एक शून्य ठेवण्यासारखे आहे. दहा अधिक एक अकरा नसून हे दहाचे शंभर होऊ शकतात. अर्थात् शंभर माणसांचे काम ही दहा प्रामाणिक माणसे करू शकतात. जगात कुठलीही गोष्ट निरुपयोगी नसते. ज्याचा मंत्र बनू शकत नाही असे एकही अक्षर नाही, तसेच प्रत्येक झाडाच्या मुळांचा काही ना काही औषध म्हणून उपयोग होऊ शकतो. ‘योजकस्तत्र दुर्लभः!’

समाजात काही अशीही माणसे आहेत, ज्यांना जर आपण प्रोत्साहन देऊन त्यांच्यासाठी काही केले, तर ते सुद्धा पुढे जातील. त्यामुळे अर्थातच आपलेही मूल्य (किंमत) वाढेल. याकरीता कुठलीही वस्तू किंवा व्यक्ती निरुपयोगी आहे असे समजू नका. त्यातही काय घेण्यासारखे आहे, काय वैशिष्ट्य आहे ते शोधा आणि त्याला एखाद्या चांगल्या कामात सहभागी करा. पहा किती सुंदर परिणाम निघतो ते.

आपल्या एका छोट्याशा प्रयत्नाने इतरांचे जीवन शून्यापासून हिऱ्यासमान बनू शकेल. त्यांच्या जीवनात त्यामुळे आनंद निर्माण होईल. जर तुम्ही एखाद्याला आनंद द्याल, मदत कराल तर त्यामुळे तुमचे जीवनही तुकाराम महाराजांच्या अभंगाप्रमाणे होईल – आनंदाचे डोही, आनंद तरंग, आनंदची अंग, आनंदची अंग...

सुविचार

प्रत्यक्ष अपराधापेक्षा केलेल्या अपराधाची कबुली देण्यात खरे धैर्य आवश्यक असते.

परीकथा

(भाग - २)

ब्र.कु. रेखा, देगलूर

मागील भागात मी तुम्हाला माझ्या मुलीच्या स्वप्नातल्या परीची कथा सांगितली. पण नंतर एक गंमत झाली. स्वप्नातल्या परीने पुन्हा भेटण्याचे वचन दिले. मात्र सात-आठ दिवस झाले तरी राधेच्या स्वप्नांत परी काही आली नव्हती. त्यामुळे आमची राधा मनांत कुठेतरी तिची वाट पाहत होती; पण तिचे खेळणे, अभ्यास करणे सगळे नेहमीप्रमाणे घडत होते. राधेचे बाबा ऑफिसला जायची तयारी करू लागले आणि राधा पटकन बाबा समोर उभी राहिली. स्मितहास्य करून तिने बाबांना टाटा केले. बाबाही तिच्याकडे बघून गोड हसले. बाय करून ऑफिसला गेले. मग राधेची ऑनलाईन शाळा चालू झाली. ती मोठ्या आनंदाने ९ ते १२ शाळेत ऑनलाईन अभ्यास करून म्हणाली, “आई मला खूप भूक लागली ग, मला लवकर वाढ”, पोटभर जेवण करून थोडावेळ तिने अभ्यास केला.

अभ्यास झाल्यावर ती लगेच पेंगुळली. मला वाटलं तिला ताप वगैरे आला की काय. मी तिच्या अंगाला हात लावून पाहिल सर्दी ताप वगैरे काही नव्हतं. जरावेळ झोप काढून ती लगेच खेळायला गेली. रात्रीचे जेवण आटोपल्यावर मात्र राधा लवकरच झोपी गेली सुद्धा.

मी मात्र कुतूहलाने विचार करत राहिले, हिला परी पुन्हा भेटेल काय ?

मग आम्ही सगळेजण झोपलो. राधा पण शांत झोपली होती. पण ती सकाळी लवकर उठली. माझ्या जवळ येऊन ‘आई आई’ अशी हाक मारू लागली. राधा म्हणाली, “अगं आई आज पण परी आली होती ग परीने मला तीन लोकांची कहाणी सांगितली.”

मी मनोमन शिवबाबांना धन्यवाद दिले. पुढे ती सांगू लागली. “आई अगं ती काही दिवसांपूर्वी भेटलेली परीच आज पण आली होती. ती चमचम चमकत होती. तिच्या

मस्तकात हिरा चमकत होता. म्हणजेच आत्मा चमकत होता. आई आई मी खूप खुश झाली होते कारण मला परीने मला छान असे सरबत दिले. वेगवेगळ्या फळांचा तो रस होता. पण असा रस मी यापूर्वी कधी चाखला नव्हता. आई मला खूप उत्सुकता होती, ती मला आज काय सांगते त्याविषयी. तीन लोकांची कहाणी ती सांगणार होती.” परी बोलू लागली,

बाळ राधा, तीन लोकांची कथा म्हणजे तीन वेगवेगळ्या सृष्टीची कथा!

मी म्हटले, “तीन वेगवेगळ्या सृष्टी?”

परी म्हणाली, “एक आता लक्ष देऊन, पहिली कथा साकार लोकाची आहे

म्हणजे जिथे आपण सगळे राहतो. मनुष्य स्थूल शरीर रूपाने राहतो. हात-पाय नाक-डोळे इत्यादी कर्मेन्द्रियाने मनुष्य कर्म करतो. म्हणजेच हाताने काम करतो. पायाने चालतो. नाकाने श्वास घेतो कानांनी ऐकतो इत्यादी. या लोकात येऊन मनुष्यात्मा सुखदुःखाचा खेळ खेळतो. हाडामासाचे शरीर धारण करतो आणि आपलं कर्म करतो. यामुळे माणूस म्हणतो जो जसे कर्म करतो, तसे त्याला फळ मिळते. पण काही लोक मानतात की, ईश्वर किंवा देव प्रत्येकाला चांगल्या-वाईटचे फळ देतो. मात्र सखोल विचार केल्यावर वाटते, हे सगळे एखाद्या यंत्रणेप्रमाणे घडत असते, देव कशाला प्रत्येकाच्या कर्माची फळे देत बसेल? बाळ राधा या साकार लोकात विराट मनुष्य सृष्टीचं नाटक निरंतर चालत राहते. त्यामुळे याला रहाट-गाडग्याची उपमा देतात. बाळा जिथे मनुष्य राहतात. ते म्हणजेच साकार लोक आहे.

या मनुष्य सृष्टीतील चंद्र सूर्य तारे यांच्या पलीकडे आकाशाच्या पार पलीकडे आणखी एक लोक आहे. जिथे ब्रह्मा, विष्णू, शंकर आपापल्या सूक्ष्म पुरीत निवास करतात.

ब्रह्मापुरी, विष्णुपुरी व शंकरपुरी अशा तीन दिव्य आणि सूक्ष्म दुनियेची जागा म्हणजेच आकारी लोक किंवा याला या आकारी देवतांची सृष्टी म्हणता येईल. बाळा, त्यांना आपण आपल्या साध्या डोळ्यांनी पाहू शकत नाही. त्यांना पाहण्यासाठी दिव्यदृष्टी असावी लागते. बाळ, त्यांना आपल्यासारखी काही स्थूल अर्थात हाडामासाची शरीरे नसतात. त्यांचे सूक्ष्म प्रकाशमय शरीर असते.”

“म्हणजे तुझ्यासारखे?”

हो! काहीसे तसेच म्हणता येईल ! बाळा तिथे दुःख, अशांती काहीही नसतं.

मी परीला म्हणाले, “अग किती इंटरस्टिंग आहे ग! मला नेतेस का तिथे?” परी म्हणाली, “पूर्ण कथा ऐक म्हणजे मी तुला तिथेच काय सगळीकडेच नेऊन आणते.”

“बाळा, आता तिसरा लोक म्हणजे ब्रह्मलोक किंवा परलोक. सगळ्यात वर असणारे हे दिव्य घरच आहे, याची अनेक नावे आहेत. याला कुणी ब्रह्मांड म्हणतं. कुणी परमधाम तर कुणी शांतीधाम, निराकारी सृष्टी असे अनेक नावाने संबोधतात. आपण सगळे मूळ रूपात एका ज्योतिर्बिन्दु ताच्याप्रमाणे प्रकाशमान आत्मा आहोत. हे तर तुला कळले आहे. ज्योतिर्बिन्दु आत्मा आपल्या मूळ रूपात या निराकारी घरात राहतो. ज्याची जशी वेळ येईल, तसा जो तो सुख-दुःखाचा खेळ खेळायला या धरीत्रीवर येतो. या सृष्टीत मनुष्यात्मा पावन स्थितीत असतो. एका गहन शांतीच्या अनुभूतीत सदैव रममाण झालेला असतो.

राधा म्हणाली, “अगं तू बोलत आहेस त्यातूनच मला इतकं शांत शांत वाटायला लागलंय आणि असं वाटतं माझ्या भृकुटीतही प्रकाशाचा दिवा बसवलाय.”

“थांब, मला पूर्ण करू देत माझं सांगणं”, परीने आपले बोलणे पुढे चालू केले.

“बाळा, तिथे फक्त लाल सोनेरी रंगाचा प्रकाश पसरलेला आहे. तेच स्थान ज्योतिर्बिन्दु स्वरूप परमात्मा

सदाशिवाचे निवासस्थान आहे. म्हणजेच आपल्या सगळ्याच्या (अर्थात मनुष्यात्म्यांच्या) पित्याचे म्हणजे देवाचेपण तेच घर आहे. परम + आत्मा = परमात्मा सुद्धा एक आत्मा आहे. पण हो! बाळा तो सर्व आत्म्यांमध्ये परमश्रेष्ठ आहे. म्हणून त्याला सर्वजण परमात्मा म्हणतात. बाळ राधा इथं ना स्थूल शरीर असतं ना सूक्ष्म ना संकल्प असतो, ना वाणी ना कर्म म्हणून इथे शांती शांती आहे. म्हणून याला शांतीधाम, मुक्तिधाम किंवा निर्वाण धामही म्हणतात. बाळ राधा या लोकात गेलो म्हणजे अमरनाथ रामेश्वर अथवा विश्वेश्वर नाथाची खरी यात्रा केल्यासारखे होते. कारण परमात्मा शिव शांतीधामातच निवास करतात.

“हे सारी कहाणी परी सांगत होती आणि मी थक्क होऊन ऐकतच होते.” परी म्हणाली, “आज इतकी माहिती पुरे झाली. आता सांगितलेल्या माहितीची उजळणी कर मग पुढचा भाग पाहू.”

मी म्हणाले, “अगं, तू जर उद्या आली नाहीस तर मी काय करायचे?” परी म्हणाली, “तू जेव्हा खूप खेळून गाढ झोपतेस, तेव्हाच मी तुझ्या स्वप्नात येऊ शकते. तू जर छान खेळली नाहीस तर तू गाढ झोपतही नाहीस. आणि गाढ झोपेविना तुझ्या स्वप्नात यायचा माझा रस्ताच बंद होतो. सगळं तुझ्यावर अवलंबून आहे.”

मग राधा म्हणाली, “मी रोज छान खेळेन आणि गाढ झोपेन.”

राधा माझ्याजवळ आली व मला घट्ट मिठी मारली मला विचारू लागली,

“आई ती येईल का माझ्या स्वप्नात ? खरंच येईल का ग सांग ना आई.”

मी म्हणाले, “नक्की स्वप्नात येईल.”

राधा खूप समाधानी झाली होती. आम्ही दोघेही खूप खुश झालो.

आता पुढे काय होते ते बघूया.

मागील अंकात ‘सर्वश्रेष्ठ दान’ ही कविता छापली होती. तिचे कवी दिवंगत ब्र.कु. गौतम आहेत. त्याजागी चुकून ब्र.कु. जयवंत यांचे नाव छापले गेले. चुकीबद्दल क्षमस्व.

निष्ठावान मित्र हा, आयुष्यात टॉनिकसारखा असतो.

- बायबल

मोगरा फुलला

ब्र.कु. भक्ती, पुणे

कधीतरी एखादा अभंग कानावर पडतो आणि मग त्या अभंगाच्या ओळी आणि परमात्म ज्ञान यांची सांगड घालण्यामध्ये मन रमून जाते. खरोखर साधू किंवा संत या शब्दाचा किती सार्थ अर्थ आहे नाही का? सहा विकारांना आपल्या साधनेने ज्याने धुतले अर्थात् जिकले तो म्हणजे साधू. सत् जन म्हणजे सज्जन.

अशा या संतांच्या मांदियाळीत संत ज्ञानेश्वर, संत तुकाराम, एकनाथ महाराज, नामदेव महाराज... एक ना दोन कितीतरी मातब्बर श्रेष्ठ मंडळी विराजमान आहेत. त्यांचे अभंग किंवा रचना यांचा सखोल अर्थ आपण पाहतो, चिंतन करतो व परमात्म ज्ञानाच्या कसोटीवर जेव्हा ऐकू लागतो तेव्हा पुन्हा एकदा त्याचा खूप सुंदर, नवा अर्थ उलगडू लागतो.

असाच एक प्रसिद्ध व मनाला भावणारा माउलींचा अभंग म्हणजे -

मोगरा फुलला, मोगरा फुलला

फुले वेचिता बहुरू कळियासी आला ॥१॥

इवलेसे रोप लाविलेले द्वारी

तयाचा वेलू गेला गगनावरी ॥२॥

मनाचिये गुंती गुंफियेला शेला

बाप रबुमादेवी वरू विठ्ठले अर्पिला ॥३॥

संत ज्ञानेश्वरांच्या मनाची उत्कट अवस्था, परमेश्वराच्या ठायी त्यांचा लीन भाव, साधनेची पराकाष्ठा अशा अनेक गोष्टी या अभंगातून मनाला स्पर्श करतात. मग हा मोगरा कोणता?

गुलाब आणि मोगरा ही दोनही फुले प्रत्येकाचेच चित्त आकर्षून घेतात. विशेष करून मोगरा हे पांढरे शुभ्र अतिशय सुगंधी, टपोरे फूल.

मोगऱ्याची फुले ओंजळीत घेतली तर फुले ठेवल्यावर

सुद्धा कितीतरी वेळ हातांना सुगंधाचा दरवळ राहतोच.

अशा ह्या फुलीचे रूपक ज्ञानेश्वर महाराजांनी सुद्धा आपल्या साधनेचे वर्णन करतांना शब्दबद्ध केले आहे.

हा मनातील, चित्तातील आनंदाचा मोगरा आहे. परमेश्वराच्या सान्निध्याचा सुगंध आहे असेही म्हणता येईल.

मनाच्या अंतरंगात लावलेले हे मोगऱ्याचे रोप इवलेसे रोप. माउली म्हणतात, साधनेची ही आवड मनात निर्माण झाली, रुजली आणि मग ‘फुले वेचिता बहुरू कळियासी आला... अर्थात बघता-बघता ही साधना गगनापर्यंत पोहचली म्हणजे परिपूर्णता, आनंदमय स्थिती. त्या वेलीला बहर आला, असंख्य फुलं फुलली म्हणजे जणू परमात्म अनुभूती झाली. असंख्य कळ्याही बहराला आल्या. इथे ज्ञानेश्वर महाराजांना असाही भाव सांगावासा वाटतो की कळ्या म्हणजे अजून साधना करायची आहे; परमेश्वराच्या रुपाची, समीपतेची परिपूर्णता उमगली नाहीय. अजून तपश्चर्या, साधना पूर्णत्वाला न्यायची आहे.

परमात्मा ज्ञानमुरलीत अनेकदा आपल्याला ‘रूपबसन्त’ बनायला सांगतात व या शब्दाचे अनेक अर्थ संदर्भानुसार वर्णन करतात. रूप अर्थात आत्मभाव व बसन्त म्हणजे योगाची उच्च स्थिती किंवा ज्ञान व गुणरूपी सुवास.

आत्मिक स्थितीमध्ये कर्म करता असताना त्या कर्माची व करत असलेल्या कर्त्याचा सुगंध, त्याच्या आत्मिक शक्तीचा दरवळ लपून राहत नाही. त्याचा बहर इतका असतो की संपर्कातील अनेकांना सहजच जाणवतो, अनुभवाला येतो.

पुढे माउली वर्णन करतात - मनाचे गुंती गुंफियेला शेला - आता हे मन साधनेने परिपक्व झाले म्हणूनच अनेक विषयविकारांचा गुंता परमात्मचिंतनाने नीट उलगडला. इथे असेही वाटते की विषय विकारच नाही तर प्रेम, दया, करुणा

या भावनांचाही कधी कधी मोठा गुंता होतो. हा भावनेचा गुंता जो आता उलगडला आहे त्या धाग्यांचा एक सुरेख शेला विणला. कर्ताकरविता परमेश्वर ज्याच्यामुळे हे साध्य गाठता आले त्यालाच निमित्त भावाने हा शेला अर्पण केला. यातून ज्ञानेश्वर महाराजांचा अहोभाव, अत्यंत लीनभाव इथे प्रकट होतो 'तेरा तुझको अर्पण'.

शिवबाबा आपल्याला प्रत्येक वेळी सांगत असतात की निमित्त व निर्माण बनून केलेले कर्म हे सर्वश्रेष्ठ कर्म आहे.

परमात्म्याच्या प्रति लवलीन अवस्था, प्रेममय भावविभोर स्थिती जितकी आपली होते तितकी अविनाशी सर्वश्रेष्ठ प्राप्ती आपल्याला होत राहते. तोच खरा कर्मयोग व राजयोग.

(पृष्ठ क्र.१९ वरून)

तसेच पैशाची अवास्तव मागणी करू लागला. दादी प्रकाशमणींना रमेशभाईंनी घडला प्रकार सांगितला. दादींनी विचारले, "यावर उपाय काय?" रमेशभाईंनी दोन उपाय सांगितले.

१) प्रेमाने समजावून सांगणे. पण प्रयत्न करूनही फोटोग्राफर दाद देत नव्हता.

(पृष्ठ क्र.२१ वरून)

त्या दरम्यान करोनामुळे अंशतः टाळेबंदीचे आव्हानही समोर आले. नेहमीप्रमाणे भाऊ-बहिणी पटकन एकत्र येऊ शकत नव्हती. एक दोन जागा पसंत पडल्या; पण सगळ्यांची मिळून असलेली आर्थिक ताकद आणि जागेची किंमत यांचे गणित जुळेना! अचानक एकदा मला आठवले, माझ्या वारसा हक्कातील जागेविषयी माझ्या वडिलांनी एक इमारत आम्हा भावंडांच्या नावावर ठेवली आहे. त्यात माझ्या हिश्याचा एक फ्लॉट आहे. आपण तो फ्लॉट विकून हातभार लावू शकतो. ही कल्पना माझ्या मनांत येणे हा जणू काही सर्वशक्तीवान शिवबाबांनीच दिलेला विचार आहे, अशी माझी शुद्धा भावना आहे. करोनामुळे बाहेरील गिन्हाईक येणार कधी आणि योग्य किंमत मिळणार कशी हा यक्ष प्रश्न होता. पण बाबांच्या मदतीमुळे त्यातून मार्ग निघाला.

मी एकटीच या ज्ञानमार्गावर जीवन व्यतीत करत आहे.

असा हा मोगन्याचा वेल, ज्ञानाचा हा परिमळ आपणही अनेकदा अनुभवतो. त्यामुळे आत्मा परमात्म संगतीच्या रसात आकंठ बुडून जातो. ज्ञानेश्वर महाराजांनी म्हटलंय - मन हा दोरा आहे, बुद्धी ही जणू सुई आहे. तसेच आपणही मनबुद्धीच्या धाग्यामध्ये अत्यंत प्रेमाने सत्यज्ञानाच्या सुगंधाचा हा मोगरा. त्याचा सुगंध सर्वापर्यंत पोहचविला जाईल अशीच शुभभावना, उच्चभावना सदैव ठेवायची आहे.

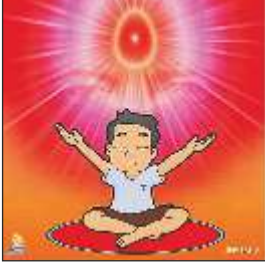
या मोगन्याच्या सुंदर वेलीला स्मृतीचे जल, योगाचे ऊन रोज दिले तरच ज्ञानाचा हा मोगरा असाच बहरत जाईल, गगनापर्यंत पोहचेल व अतींद्रिय सुखाचा अनुभव पदोपदी येईल.

२) रीतसर कोर्टाचा मार्ग अवलंबणे.

दादीजींनी त्या फोटोग्राफरला भेटायला बोलावले आणि त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा प्रभाव म्हणा किंवा त्यांची योगशक्ती म्हणा या सर्वांचा अनुकूल परिणाम झाला. फोटोग्राफरने कुठलीही कुरकुर न करता निगेटिव्ह स्वाधीन केल्या. ही आहे प्रेमाने शिकवण देण्याची किमया!

मला इतर कुठलेही नातेसंबंधांचे पाश नाहीत. माझ्या पश्चात माझ्या जागेचा मालकी हक्क माझ्या भावंडांकडे जाणार. मात्र त्यांना त्या जागेचा प्रचंड मालमत्ता कर भरावा लागेल असे येथील कायद्यातील कलम आहे. हा विचार मी माझ्या भावंडांसमोर मांडला आणि सुचवले, तुम्हीच मला योग्य ती किंमत द्या आणि मी माझा हक्क सोडते. सगळ्यांचा या गोष्टीला होकार मिळाला आणि मोठे काम झटक्यात झाले. माझ्या अपेक्षेपेक्षा जास्त रक्कम मला या व्यवहारात मिळाली आणि त्यातील मनाजोगी रक्कम मी सेवाकेंद्राच्या उभारणीत लावू शकले. सगळेच सूर जुळून आले. ही सगळी बाबांचीच कमाल वाटते. आज सेवाकेंद्रावर कुणी पाहुणे ब्र.कु. आले तरी गैरसोय होणार नाही. सगळं काही सर्वांच्या मनाप्रमाणे घडून आले आणि कसोटीचे क्षण वाऱ्याच्या झुळुकीबरोबर उडून जावे तसे सहज पार पडले.

(शब्दांकन : ब्र.कु. रेश्मिता, टोकियो)

(स्व)रूप पाहता

ब्र.कु. बाळू, सोलापूर

या जगात सुखी माणसाचा सदरा ज्याला लाभला त्याच्यासारखा भाग्यवान तोच! असं अनेकदा कानी येतं; पण सुखं म्हणजे नक्की काय? सुखं कशास म्हणायचे? शाश्वत सुखं-शांती प्राप्त होऊ शकते का? असा विचारकल्लोळ कदाचित काहींच्या मनात उसळतही असेल. खालील लेखनावर विचार करून बघा.

दुःखाच्या विरुद्ध अनुभूती म्हणजे सुखं म्हणतां येईल का? इंद्रियांच्या आधारे सुख-दुःख अनुभवास येते, म्हणूनच ते इंद्रियाधीन आहे. त्यामुळे भौतिक सुख, शरीरसुख, नेत्रसुखद असे शब्दप्रयोग करतात. जोपर्यंत एखादे तात्कालिक सुखं, इंद्रियाद्वारे अनुभवता येते, तोवर आनंद प्राप्ती आहे, नंतर पुन्हा रिकामेपण. मग पुन्हा त्या सुखाची अनुभूती करायला मन धाव घेते व पुन्हा अनुभवानंतर कर्मेन्द्रिये शांत होतात. असे करता करता त्या सुखाची चटक लागते. कशाचीही चटक लागणे म्हणजे व्यसनच नव्हे का? आणि व्यसनातूनच पराधीनता व त्यातून रिकामेपण वा दुःख येणे स्वाभाविकच आहे.

लहान मुले चॉकलेट, पिझ्झा, जंक फूड यांच्या अधीन होतात. कारण ते चटक लावणारे असते. परिणामी मुलांचे आरोग्य बिघडताना पहायला मिळते. तीच परिस्थिती मोठ्या माणसांतही कमी-अधिक तीव्रतेने दिसून येते. कुणाला दुसऱ्यावर ओरडून अधिकार गाजविण्याची चटक लागते, कुणाला दुसऱ्याला टोचून बोलण्याची तर कुणाला कसली. यात चहा-काँफी, अपेयपान आणि सगळंच आलं. तसेच वेगवेगळ्या केशभूषा, वेशभूषा करण्यात तात्कालिक सुखं लाभत असेलही; पण ते शाश्वत असतं का? म्हणून हा प्रश्न ज्यानी त्यानी स्वतःशी करणे गरजेचे आहे. सुखामागे मनुष्य धावतो; पण ऊर फुटेपर्यंत धावूनही सुख हाती लागतेच असे नाही. लागले तर ते क्षणभंगुर असते. कदाचित् तुकाराम महाराजांनी या कारणामुळे म्हटलंय-

सुख पाहता जवापाडे । दुःख पर्वताएवढे ॥

इंग्रजी भाषेत pleasure आणि happiness दोन्हीचा अर्थ आनंद असाच करतात. हा संस्कृतीतून आलेला फरक असावा. सुखं वेगळं आणि समाधान वेगळं. सुखं म्हणजे मनाची एक तात्कालिक स्थिती म्हणूया तर समाधान म्हणजे दीर्घकालीन तृप्त अवस्था. सुख म्हणजे मनाची एक परिवर्तनशील स्थिती (condition that can change). जसं एअर कंडीशनमध्ये थोडावेळ बसले तर बरं वाटत; पण सतत बसणे शक्यही नाही व चांगलेही नाही. याउलट समाधान म्हणजे जी बऱ्याच अंशी शाश्वत असते, (status, which usually does not change). आपली मुले कर्तृत्ववान निघाली, या गोष्टीने आई-वडिलांना समाधान लाभते.

परमेश्वराचा वा दैवी शक्तीचा डोळ्यांना साक्षात्कार होतो, तोही क्षणिक असतो; पण आपल्याला साक्षात्कार झाला म्हणजे आपण काहीतरी गाठलं, हे समाधान आयुष्यभर टिकू शकते. ज्ञानेश्वरांनी म्हटलंय

रूप पाहता लोचनी

सुख झाले वो साजणी ॥ १ ॥

पण परमेश्वराची सतत अनुभूती कशी घेतां येईल ? याचाच शोध संतांनी घेतला. सतत अनुभूती मनाच्या पातळीवर घेतां येऊ शकते, चोवीस तास मूर्तीकडे बघत बसणे अशक्य आहे.,

बुद्धीच्या नेत्रांनी परमेश्वराकडे दीर्घकाळ पाहता येईल म्हणजेच त्याच्या सान्निध्यात राहता येईल. यासाठी आपण कोण आणि परमेश्वर म्हणजे नक्की काय शक्ती आहे याचा यथार्थ परिचय असणे आवश्यक आहे.

परमात्मा शिव स्वतः सृष्टीवर अवतारित होऊन सांगतात, 'माझ्या प्रिय वत्सांनो, तुम्ही शरीर नसून आत्मा

आहात. या ज्ञानाची अनुभूती महत्त्वाची. नुसते पोकळ ज्ञान नव्हे. जसा आत्मा प्रकाशस्वरूप आहे, तसाच परमात्माही प्रकाशस्वरूप आहे. पण मनुष्यात्मा जन्म-मरणाच्या चक्रात येतो आणि परमात्मा त्या फेऱ्यातून मुक्त आहे. तो सदाशिव आहे म्हणजेच सदैव कल्याणकारी आहे. मनुष्यात्मा सुख-दुःखाच्या खेळात गुरफटलेला आहे आणि परमात्मा सुखकर्ता आणि दुःखहर्ता आहे.

सद्यःस्थितीत परमात्मा शिव स्वतः अवतरित होऊन सांगत आहेत की, हे माझ्या प्रिय मुलांनो, तुम्ही स्वतःला देह न समजता एक चैतन्य आत्मा समजा आणि माझी आठवण करा. हाच खरा राजयोग आहे. याद्वारेच तुमच्या पूर्वकर्मांचे ओझे हलके होईल.' या अभ्यासात स्वरूप पाहणे आणि अनुभवणे ही पहिली पायरी आहे. ते पहायची सवय जडली तर बुद्धीद्वारे परमात्म्याचे रूपही पाहणे संभव आहे.

या साधनेनेतूनच सुख-समाधानाची किल्ली गवसू शकते. हेच ज्ञानमार्गाचे साधन आहे.

अध्यात्मात अतीन्द्रिय सुखांचे वर्णन आहे. म्हणजेच खऱ्या सुखाची अनुभूती इंद्रियांद्वारे शक्य नाही. मात्र भौतिकवादाचा वा अर्थशास्त्राचा झेंडा मिरवणारे म्हणतात, 'याचा अर्थ माणसाने आकांक्षा बाळगूच नयेत का? उद्योगपतींनी मोठी झेप घेण्याची स्वप्न बघितली नाही, तर देशाचं अर्थचक्र फिरणार तरी कसं! 'असेल माझा हरि तर देईल खाटल्यावरी' या विचारधारेनेच अनेकांचे नुकसान झालेय. समाधानी असणं म्हणजे क्रियाशून्यतेकडे जाणे का? अजिबात नाही! आपल्याला कुठे थांबायचेय ते कळणे आणि त्यानुसार कृती करणे याला समाधान म्हणतां येईल! प्रत्येकाचा समाधानाचा टप्पा वेगळा असू शकतो; पण तो कळणे महत्त्वाचे. नाही तर अलेक्झांडरप्रमाणे रिक्तहस्त स्थिती अनुभवावी लागेल. समाधान हे व्यक्तिगत आहे असे म्हणता येईल. मला कशामधे समाधान वाटते हे ज्याने त्याने ठरवावे. एवढ्या ऊहापोहानंतर या ज्ञानदर्पणात डोकावून तुम्हाला काय वाटते ते ठरवा.

चाल - झुकझुक झुकझुक अगीन गाडी

झुकझुक झुकझुक अगीन गाडी
विकारांचे धूर बाहेर सोडी
बाबांच्या श्रीमतावर चालूया
परमधामाला जाऊया ॥ १ ॥

लाल सोनेरी प्रकाशाची दुनिया
तिथे नाही विकारी माया
निराकार शिवाला पाहूया
परमधामाला जाऊया ॥२॥

बाबा माझा ज्ञानाचा सागर
पवित्र शांतीन भरलयं सारं
आनंद सुख लुटूया
परमधामाला जाऊया ॥३॥

शिवासमोर आत्मा बसले
सर्व शक्तीने पावन झाले
देह भानाला विसरूया
परमधामाला जाऊया
बाबांच्या शक्तीनं गेलं भरून
पाप सारी गेली जळून
आनंद सागरी डोलूया
परमधामाला जाऊया ॥४॥

ब्र.कु. लता, देगलूर

अंतर्मुखी या शब्दाचा गूढार्थ काय आहे ?

अंतर्मुखी बनणे म्हणजे 'सोल कॉन्शस' अर्थात् आत्म-स्मृतीत राहणे आणि बाबा ज्ञानमुरलीद्वारे जे सांगतात ते लक्षपूर्वक ऐकणे.

(आधार - साकार मुरली ७ डिसेंबर २०१७)
